WITBOEK
over de
"Status Aparte"

Samengesteld door:
Mr. J. H. VAN DER KUYP
Mr. H. R. FINGAL

Departement Staatkundige Structuur Eilanden

LIBERTATE UNANIMUS

Minister van Staatkundige Structuur Eilanden

IRAUSQUINPLEIN
Oranjestad
Aruba

Van de hand van mr. John Henri van der Kuyp en mr. Henri Rudolf Fingal, twee jonge Arubanen werkzaam op het Departement Staatkundige Structuur Eilanden verscheen deze verhandeling omtrent het Arubaanse streven naar zelfstandigheid waarvoor vele bronnen zijn geraadpleegd.

Het is een gelukkig initiatief geweest dat vanuit het jongste departement van de Nederlandse Antillen spontaan naar voren is gekomen.

De schrijvers laten vooral de historische gebeurtenissen van de afgelopen decennia de revue passeren teneinde omtrent Status Aparte een juist historisch inzicht te verschaffen opdat vele misverstanden hieromtrent worden uitgebannen. Treffend is dat de discussies anno 1974 omtrent externe onafhankelijkheid reeds in nagenoeg dezelfde bewoordingen in 1947 zijn gevoerd en de manifestatie van 18 maart 1973 een herhaling van de volksmanifestatie van 1947 is geweest.

Het departement spreekt de verwachting uit dat in de veelal geëmotioneerde discussie omtrent Status Aparte deze bijdrage verhelderend zal werken.
Daarmede zal reeds een groot goed gediend zijn.

De Minister van Staatkundige Structuur Eilanden.

E potencia colonial di mas grandi cu tin no ta e pais cu tin colonias, sino e pais cu kier deshaci di su colonias obligandonan di acepta un estructura estatal contra e deseo di e pueblonan.

Betico Croes

Niet het land dat er kolonies op na houdt, bedrijft kolonialisme van het ergste soort, maar het land dat afstand wenst te doen van zijn kolonies onder oplegging van een staatkundige structuur welke niet in overeenstemming is met de wil van het volk.

Betico Croes

Inleiding: Eilanden zijn Eilanden

Hoofdstuk I (1) Decentralisatie - ontwerp

(2) Afscheidingsbeweging

(3) Gelijkheidsbeweging

(4) Laatste ontwikkelingen

Hoofdstuk II Kort kommentaar omtrent de zelfstandigheid van de eilandgebieden.

Hoofdstuk III Alternatieven voor de toekomstige Staatkundige Structuur.

Inleiding

Eilanden zijn eilanden.

Wie een juist begrip wil hebben voor het Arubaanse streven naar zelfstandigheid moet beseffen dat eilanden eilanden zijn; m.a.w. dat ondanks het feit dat verschillende eilanden tesamen één staat vormen zij onafhankelijk van elkaar een eigen identiteit gaan ontwikkelen. Dat Aruba een eigen identiteit is gaan ontwikkelen is een meer dan vanzelfsprekende zaak.
De kenmerken voor het Caraibisch gebied zijn volgens Hoetink:
Negers, slavernij en plantages. Slavernij en plantages heeft Aruba nauwelijks gekend en evenmin is de bevolking overwegend negroïde. Los hiervan is echter gedurende het bestaan van de Britisch Caribbean Federation Act 1956, welke een federatie in het leven riep die in 1962 uit elkaar viel, gebleken dat één van de oorzaken waardoor de Federatie uit elkaar viel was: ieder eiland stelde zichzelf boven de federatie: de insulaire mentaliteit kon niet omgebogen worden. (Dr. W.C.J. van Leeuwen "Verslag").
Zelfs als de samenstelling van de bevolking en de economische - , sociale - en juridische structuur grote overeenkomsten vertonen, dan nog zal elk eiland dat bijzondere eilandelijke saamhorigheidsgevoel gaan ontwikkelen, dat wij de eigen eilandelijke identiteit kunnen noemen. Dr. W.C.J. van Leeuwen spreekt in dit verband over territorialiteitsinstinct. Hij zegt daarover op blz. 80: "Een eilander heeft geen tuinhek waarover hij kan leunen om met een buurman te praten, hij is geïsoleerd. Zijn territorialiteitsinstinct is daardoor uitermate scherp."
Naarmate deze eilanden zich ontwikkelen en in welvaart toenemen zal de roep om zelfstandigheid luider worden. Onder zelfstandigheid wordt hierbij verstaan het regelen van de eigen aangelegenheden, waarbij de eilanden zelf bepalen wat tot de eigen aangelegenheden gerekend wordt. Dit houdt onder meer in dat de eilanden hun eigen

constitutie samenstellen en zelf bepalen hoe de eventuele samenwerking tussen de eilanden wordt gerealiseerd.
De eilandenregeling is een landsverordening en zoals in een volgend hoofdstuk zal worden uitgelegd, werkt zij niet naar behoren. Het centrum van 's lands activiteiten is altijd op Curacao geweest.
De bevolking van Curacao heeft zodoende het meest van deze activiteiten kunnen profiteren.
Een recent voorbeeld op onderwijsgebied is de rechtshogeschool. De grootte van de Nederlandse Antillen rechtvaardigt geen twee rechtshogescholen. Dus komt er vanzelfsprekend één op Curacao.
Een groot deel van de studenten van bovengenoemde school bestaat uit ambtenaren, Curacaose ambtenaren vanzelfsprekend.
De Arubaanse ambtenaren kunnen de extra kosten en moeite niet opbrengen en moeten dus noodgedwongen toezien hoe hun Curacaose collega's gretig van de voordelen profiteren. Inmiddels heeft de Minister van Onderwijs ondanks veel tegenwerking besloten toch een rechtshogeschool op Aruba op te richten. Zo zijn bijv. ook de meeste landsinstellingen op Curacao gecentraliseerd: gevangenis, revalidatiecentra, opvoedingshuizen, krankzinnigengesticht, rusthuis, e.a.
Dit betekent voor de bewoners van de andere eilanden die familieleden in zulke instellingen hebben, dat zij voor een bezoek een vliegreis moeten maken met alle daaraan verbonden kosten. Protesten tegen deze centralisatiepolitiek werden daarom veelvuldig gehoord.
Uiteraad kan het land gaan decentraliseren en zelfstandige afdelingen op de diverse eilanden plaatsen.
De vraag is echter of 's lands financiën dit kunnen dragen. Bovendien blijft dan het probleem dat de uit-

eindelijke beslissing of er al of niet een zelfstandige afdeling elders wordt gevestigd, op Curacao wordt genomen alwaar door de zetelverdeling de Curacaoënaars altijd in de meerderheid zijn, hetgeen bij de andere eilanden een voortdurend gevoel van onbehagen en wrevel oproept.
Er zijn nog vele voorbeelden van centralisatie politiek te geven; het is echter niet de bedoeling een klachtenlijst samen te stellen; de voornoemde voorbeelden dienen slechts ter illustratie.
Men moet dus goed voor ogen houden, dat door het ontwikkelen van een eigen eilandsidentiteit de centralisatiepolitiek en het politieke systeem van "one man one vote" niet wordt geaccepteerd.
Eilanden zijn eilanden [1], hetgeen o.a. ook betekent dat men op de Nederlandse Antillen in de eerste plaats Curacaoënaar, Arubaan, Bonaireaan, bewoner van Sint Maarten, Statiaan of Sabaan is; in den vreemde wordt men Antilliaan.
Degene die dit realistisch gegeven voor ogen houdt, zal voor het Arubaanse streven naar zelfstandigheid zeker het nodige begrip kunnen opbrengen.

1. Dr. W.C.J. van Leeuwen in "Verslag" blz. 20.

Hoofdstuk I (1)

Aruba en het Ontwerp decentralisatie - landsverordening

Reeds voor de jaren dertig werd de achterstelling en bevoogding van het eiland Aruba door Curacao als onverteerbaar beschouwd.
De komst van de olie industrie met de daaraan gepaard gaande geldelijke welvaart was een stimulans voor de politieke bewustwording op Aruba.
Het inzicht dat de eilandelijke voorzieningen niet meer pasten in een industriële gemeenschap van de 20 ste eeuw won steeds meer veld.
In 1933 wordt voor het eerst op officiële wijze de wens naar een grotere onafhankelijkheid van Curacao kenbaar gemaakt middels een rekest van de Raad van Politie van Aruba aan de Koningin.
De Raad wilde in de komende Staatsregeling onder meer "een meerdere mate van onafhankelijke bevoegdheid van het hoofdeiland Curacao".
In de Curacaose Staatsregeling van 1936 werd de mogelijkheid tot decentralisatie geschapen door opneming van art. 117 / 118: (art. 117) De indeeling van Curacao in bestuursressorten geschiedt bij landsverordening. Aan het hoofd van één of meer ressorten staat, onder zoodanig toezicht en onder zoodanigen ambtstitel als is of zal worden bepaald, een bestuurder, die in naam en overeenkomstig de bevelen van den gouverneur het bestuur uitoefent, met inachtneming van de dienaangaande bij landsverordening gegeven voorschriften. Zijne instructie wordt door den gouverneur vastgesteld.

(art. 118) De instelling van zelfstandig bestuur in ressorten als in art. 117 bedoeld, of in andere, daartoe bij landsverordening aan te wijzen gemeenschappen, zoomede de opheffing van zoodanig bestuur, geschieden bij landsverordening. De onderwerpen, waarover de huishouding van deze ressorten en andere gemeenschappen zich uitstrekt, worden bij landsverordening aangewezen. Die aanwijzing kan mede

omvatten onderwerpen, waarin volgens de wet bij landsverordening moet worden voorzien.
De samenstelling, de inrichting, de taak, de bevoegdheden en de verplichtingen van de besturen dier gemeenschappen worden, evenals al hetgeen noodig is om de ordelijke werking van het ingesteld zelfstandig bestuur te verzekeren, bij landsverordening geregeld.
Aan die besturen kan worden opgedragen hunne medewerking te verleenen aan de uitvoering van wettelijke regelingen als bedoeld in art. 3.
Na een bezoek van een aantal Statenleden in 1939 aan Aruba en de andere eilanden wijzen vorengemelde leden in hun rapport, uitgebracht in 1940, op de wenselijkheid tot uitwerking van het in het artikel 117 van de Staatsregeling neergelegde decentralisatie beginsel.
Het heeft echter tot na de Koninklijke Rede van 6 december 1942 geduurd voordat werd overgegaan tot het installeren van een commissie die de decentralisatie zou behandelen.
Deze commissie naar haar voorzitter Commissie Oppenheim geheten had tot taak, na te gaan hoe de artikelen 117 en 118 der Staatsregeling zouden kunnen worden uitgewerkt.
Op 29 februari 1944 was genoemde Commissie gereed met het ontwerpen van een landsverordening ter indeling van Curacao in Bestuursressorten.
Het ontwerp beoogde van elk eiland een afzonderlijke gemeenschap te maken, toegerust met eigen Bestuur, ter plaatse samengesteld en de bevoegdheid hebbende tot verzorging van eigen; plaatselijke belangen.
Het ontwerp kon echter geen genade vinden in het oog van de toenmalige Gouverneur; eerst 2 jaar later op 20 februari 1946 werd het, geheel gewijzigd, als ontwerp - landsverordening de Staten aangeboden.
Dat het lange wachten op het decentralisatie - ontwerp in

de Staten veel kritiek uitlokte moge wel blijken uit de hierna volgende passages uit de Notulen van de Statenvergadering van de jaren 1945 en 1946.
In zijn openingsrede tot de Staten van 3 april 1945 zegt de Gouverneur hierover:
"Dat verschillenden Uwer verlangend zijn, nadere mededeelingen te vernemen inzake het ontwerp, waarvoor Uw College bij onderscheidene gelegenheden zijn belangstelling toonde: het ontwerp van landsverordening tot decentralisatie van het bestuur, begrijp ik. De, U bekende voorstellen, eischen nauwgezette overweging en bestudeering en belichting van alle zijden. Ik ben daarmede al geruimen tijd, in nauwe samenwerking met den Voorzitter der Commissie, wien ik hier wel dank betuigen mag voor het onuitputtelijk geduld waarmee hij mijn talrijke vragen pleegt te beantwoorden, doende.
Te ingewikkeld is de materie en van te wijde strekking, dan dat aan den drang tot het maken van haast, tot overhaasting zelfs, mag worden toegegeven. De algemene strekking van het ontwerp heeft mijn instemming, doch de uitwerking ervan heeft bij mij vele vragen doen rijzen, die moeten worden opgelost, terwijl de organieke uitwerking veel tijd zal kosten. Of een en ander nog voor de verkiezingen kan worden afgedaan, durf ik niet beloven".
Statenvergadering 4 april 1945. Kwartsz:
"Laat ik beginnen met de decentralisatie landsverordening. Het schijnt dat het Bestuur tot in alle finesses deze landsverordening niet alleen onder de loupe wenscht te nemen, doch ook bezig is van deze landsverordening eene te maken die voor tijd en eeuwigheid in stand te houden zal zijn. Dat er aan die verordening fouten kleven, dat die verordening leemten heeft, ja zelfs misschien nog onjuistheden, dat die verordening nog veranderingen nodig heeft, behoeft geen betoog. Waar er

menschen werken worden er fouten gemaakt: de mensch is daar eenmaal niet om onfeilbaar te werk te gaan en bemoeit zich met de problemen die voor hem liggen en zoo nodig nog in de naaste toekomst hem voorgelegd kunnen worden. Aruba heeft er zich niet over blijgemaakt dat deze landsverordening een onfeilbare zou zijn, men heeft zelfs niet gedroomd dat die in alle onderdelen zal voorzien, maar. Mijnheer de Voorzitter, men heeft de decentralisatie gewild, men heeft haar gewild onder den drang der omstandigheden, door de veranderingen die gedurende den oorlog ontstaan zijn door het scheppen van andere nieuwe, betere gedachten omtrent besturen en leiden van volken. Deze landsverordening zou een heel anderen tijd voor de eilanden buiten Curacao hebben ingeluid en nu ....

Dat daarna veel studie gewijd moest worden is een ieder duidelijk, ware het zoo een twee drie in orde te maken het zou de moeite niet waard geweest zijn om lang daarover te praten. Het goede te doen is nooit gemakkelijk geweest maar uitstel om goed te doen omdat zulks in de perfectie zou moeten geschieden is immers ook niet ideaal.

Uit de mededeelingen van het Bestuur zou men kunnen opmaken dat die landsverordening op de lange baan zou worden geschoven omdat zoals men zegt: het moeilijk is en een diepgaande studie vereischt. Ik zou willen vragen of het Bestuur van oordeel is dat de toestand ten aanzien van de staatsregeling voor wat dit gebied betreft ideaal is. En hoe lang men nog verder in stand denkt te houden regelingen en verorderingen ten aanzien daarvan, die van het jaar nul dateeren. Waren die goed geweest, dan moet ik zeggen dat wij thans moeten toegeven dat wij niet beter gekund hebben na al die jaren ervaringen en na al die veranderingen die sindsdien hebben plaats gevonden. Dat Sovjet Rusland met het decentraliseeren van de sovjet republieken niet mis had

is in deze wereld oorlog spreekwoordelijk bewezen, moge deze republieken elk hun eigen Bestuur volgens hun eigen inzichten hebben gehad, naar buiten uit was Rusland tevoren nooit zoo sterk en homogeen geweest. Deze verschrikkelijke oorlog zal op den lange duur wel zijn goede zijden hebben, men kan hiervan veel leeren. Men kan ook nalaten veel goeds te doen."

Eman in dezelfde vergadering:

"De decentralisatie - wet is een voorziening die ik sinds het moment dat ik in de Staten kwam, ter tafel heb gebracht. Ik heb toen voorgesteld om den Raad van Politie uit te breiden. Ik werd toen - ik herinner het mij nog - geantwoord door mijn geacht medelid Da Costa Gomez dat dat niet opgaat, daar de Raad van Politie een wettig lichaam is, en dat in verband met onze Staatsregeling een uitbreiding zoo maar niet kan plaats hebben, doch dat dat op de Staatsrechtelijke boeg gegooid moest worden. En - dank zij in de eerste plaats mijn geachte medelid Da Costa Gomez - zijn er sindstoen maatregelen genomen om te geraken tot een decentralisatie - wet. Ik heb gehoord uit de rede van den Gouverneur, dat Zijne Excellentie van plan is, na een studie van deze wet, de indiening ervan bij ons zoo spoedig mogelijk te doen plaats hebben. Wat betreft die studie, wil ik zeggen dat wij Zijne Excellentie danken voor de studie die Zijne Excellentie daarvan wil maken, doch wij vragen ons af of de Staten niet in de gelegenheid gesteld zouden kunnen worden om, tot besparing van tijd, dat ook te doen. Men kan de Staten ook eenigszins vertrouwen met de studie daarvan, en dan besparen wij den tijd, en krijgen wij dan op zoo'n manier binnen korten tijd de decentralisatie - wet, die - volgens mij - een centrale voorziening is voor Aruba."

Eman in de Statenvergadering van 24 mei 1945:
"Wat Aruba betreft - zooals U wel weet - is dat een land dat men niet met een kluitje in het riet stuurt. Daar zijn de menschen ook ontevreden en daar houden de menschen geen blad voor den mond! Er wordt daar ook veel gesproken. Ik geloof wel, dat het Arubaansche volk een volk is, dat zich aan zijn beginsel vasthoudt. Om de bevolking van Aruba eenigszins tevreden te stellen hebben wij als hoofdpunt: de decentralisatie - wet zoo spoedig mogelijk invoeren en niet alleen ons beloften doen; die beloften moeten ingelost worden.
.... Wat voor voordeel de decentralisatie - wet ons zal brengen behoeft geen betoog; eenieder weet dat en eenieder is er van overtuigd. Reeds toen ik hier in de Staten te berde heb gebracht uitbreiding van den Raad van Politie, werd dat direct juridisch en staatsrechtelijk opgevat door mijn medelid Da Costa Gomez die daartoe de bevoegdheid heeft, en dat heeft er toe bijgedragen dat wij nu sturen in de richting van een decentralisatiewet."
In de vergadering van 28 augustus 1945 Eman en Kwartsz weer over de decentralisatie verordening. Eman:
"De decentralisatie is door mij voorgesteld sinds mijn intreden in de Staten; alleen heb ik dat gezocht in den vorm van uitbreiding van den Raad van Politie, terwijl het lid Da Costa Gomez de zaak toen wel ter harte nam en mijn bedoeling mogelijk gemaakt heeft op staatkundig gebied, zooals hij dan het voorstel heeft ingediend, hetwelk geleid heeft tot de benoeming van een commissie, en wij die zaak in dezen gevorderden toestand op het ogenblik hebben. Ik heb dan altijd op prijs gesteld den steun van de Staten, en daarmee bedoel ik het blijven doorhameren op ons verzoek bij het Bestuur. Ik verkeer soms onder den indruk dat het Bestuur niet heel coulant is, en meen ik, Mijnheer de Voorzitter, wat betreft de decentralisatie, ten opzichte van het Bestuur, te kun-

nen spreken van "plagende, tergende langzaamheid". Ik hoop dus dat de Staten dezen keer wel niet vruchteloos bij het Bestuur zullen aankloppen om deze zaken op de goede baan en in goede vordering te krijgen."

Kwartsz:

.... En "last but not least", Mijnheer de Voorzitter: er is al een paar keer door mij gehamerd op de beroemde decentralisatie - verordening. Het moet nu eens eindelijk uit zijn, dat de Statenleden van Aruba hier op Curacao de bezwaren van Aruba naar voren moeten brengen, welke bezwaren niet altijd behoorlijk verstaan worden. Ik zou zeggen: laten wij in eigen huis onze eigen zaken en onze eigen aangelegenheden afhandelen. Het wordt tijd dat het heele werk van de commissie Oppenheim niet langer blijft liggen en dat het Bestuur niet langer blijft talmen: het Bestuur is daarmee nog bezig, daar moeten nog veranderingen in worden aangebracht, maar: het is nog niet bij de Staten! Ik zou dus willen eindigen - omdat ik er nooit van houd om lang te spreken - met de Staten te vragen om mijn verzoek in deze te willen steunen door het indienen derhalve van een brief aan den Gouverneur, verzoekende f. 100.000-- op de suppletoire begrooting te brengen voor wegen - aanleg op Aruba, de suppletoire begrooting 1945 zoo spoedig doenlijk in te dienen, en nog eens: spoed te betrachten met de decentralisatie - verordening."

Statenvergadering 8 november 1945

De heer Eman: "Mijnheer de Voorzitter, de decentralisatie - verordening is iets waar wij hier in de Staten jaren geleden om gevraagd hebben. Het is een verlangen van het geheele Staatsdeel. Vooral Aruba zou graag, in verband met de tegenstrijdigheid van be-

langen van Aruba en Curacao, willen zien dat er meer zelfstandigheid en meer bevoegdheid aan Aruba werd toegekend! Ik weet wel dat de Arubanen, die in den laatsten tijd veel enthousiasme hebben voor de politieke zaken, - hetgeen ook gebleken is uit de laatste verkiezingen - het zeer zeker op prijs stellen dat deze decentralisatie - verordening zoo spoedig mogelijk in werking zal treden. Ik heb hier op een avond daar op aangedrongen, en gesproken over een bepaalden tijd. De heer Da Costa Gomez is mij bijgevallen en heeft er op gewezen, dat het geen concreet voorstel was. Ik antwoordde hem toen, dat ik dat overliet aan zijn initiatief. Nu spijt het mij dat de heer Da Costa Gomez weer als een "cangreeuw" terugloopt, en nu vragen wil gaan stellen omtrent de decentralisatie - verordening, in plaats van mij meer steun te geven in de richting van den Gouverneur te vragen om de decentralisatie - verordening binnen bepaalden tijd bij ons in te dienen. Het bevreemdt mij dat de Gouverneur die zaak nog zoo lang bij zich houdt! Wij respecteren de wijsheid van den Gouverneur, maar wij kunnen niet achten dat de wijsheid van den Gouverneur hooger zou zijn dan de wijsheid van de Staten! Laat de Gouverneur dat decentralisatie - ontwerp bij de Staten indienen, opdat wij ook daarover kunnen oordeelen! Immers: Wij hebben hierin het laatste woord! Laat de Gouverneur dat ook begrijpen! Mijnheer de Voorzitter, ik wil nogmaals herhalen en ik wil er op aandringen dat de decentralisatie - verordening zoo spoedig mogelijk zal worden ingediend, en ik wil nogmaals de hulp van mijn mede - lid Da Costa Gomez inroepen, opdat daarvoor een tijd bepaald wordt en den Gouverneur gevraagd wordt om die verordening binnen dien bepaalden tijd bij ons in te dienen, om een einde aan deze zaak te maken."

Statenvergadering 8 november 1945:
De heer Da Costa Gomez: "Mijnheer de Voorzitter, ik wilde even ter toelichting dit zeggen: ik ben heelemaal niet van plan op het stuk van de decentralisatie ook maar één

stap achterwaarts te treden! Integendeel, ik heb van de gelegenheid gebruik willen maken dat vanavond de vragen ex artikel 107 Staatsregeling en de antwoorden zijn voorgelezen, om te vragen dat er Bestuursgemachtigden aanwezig zullen zijn volgende week, wanneer wij ze wederom zullen behandelen. En ik geloof dat de heer Eman juist doet om te vragen dat er een termijn gesteld wordt, want ik heb eenigen tijd geleden al uitvoerig betoogd, Mijnheer de Voorzitter, dat de Raden van Politie op de eilanden buiten Curacao niet een wettelijken grondslag hebben, en ik heb ook betoogd dat de tijd zal aanbreken dat de Staten niet meer mede de verantwoordelijkheid op zich zullen nemen voor deze organisatie. En dat is de reden waarom ik dikwijls heb aangedrongen op de invoering van de decentralisatie - landsverordening en ik geloof dat dat ook de reden is waarom de heer Eman met zoveel kracht en bij herhaling gevraagd heeft naar breedere bevoegdheden voor de volksvertegenwoordiging en het Bestuur van Aruba, zoo als dat bij het decentralisatie - ontwerp is omschreven. Mijnheer de Voorzitter, het is dus geen stap achterwaarts; integendeel, de bedoeling is om deze zaak met het Bestuur van aangezicht tot aangezicht te bespreken, en dan duidelijk en onomwonden de wens van de Staten naar voren te brengen."

Hoe de indiening van het ontwerp decentralisatie - landsverordening werd ontvangen blijkt uit de woorden van Gerharts in de Statenvergadering van 5 april 1946: Gerharts: "Het verheugt mij, dat het Bestuur het ontwerp decentralisatie - landsverordening heeft ingediend zoodat wij daaromtrent binnenkort van gedachten kunnen wisselen. Ofschoon ik van dit ontwerp nog niet veel heb gezien (ik heb het slechts drie dagen in mijn bezit) mogen wij verwachten dat hierdoor aan de eilanden buiten Curacao tot op zekere hoogte autonomie wordt toegekend. Want, Mijnheer de Voorzitter, wij kunnen hier nu wel mooie rede-

voeringen houden en naar voren brengen, dat wij zulke warme voorstanders zijn van autonomie, maar in de eerste plaats wordt naar onze daden omgezien en dan moet het mij toch wel van het hart, dat de eilanden buiten Curacao van de welwillendheid der Staten om autonomie te verleenen nog maar bitter weinig gemerkt hebben."
Opgemerkt dient te worden dat het vooral de Arubaanse Statenleden Eman en Kwartsz waren die aandrongen op een zo spoedig mogelijke indiening van het ontwerp decentralisatie - landsverordening.
Dit is op zich niet vreemd daar Aruba door de olie een grote welvaart kende en zich als eiland zeer zeker de gelijke voelde van Curacao en mitsdien streefde naar een gelijkwaardige positie ten opzichte van Curacao.
Helaas is het nooit gekomen tot een openbare behandeling van het ontwerp decentralisatie - landsverordening in de Staten.
Het is echter wel frappant dat de Gouverneur, nadat intussen op Aruba de afscheidingsbeweging is begonnen, in zijn openingsrede tot de Staten van 6 april 1948 overgaat tot het aanbevelen van het ontwerp van 20 februari 1946.

Afscheidingsbeweging.

De eerste symptomen van de afscheidingsbeweging kunnen reeds in de jaren dertig gesignaleerd worden. In 1933 reeds stuurde de Raad van Politie van Aruba een verzoekschrift aan de Koningin van onder meer de volgende inhoud:[1]

- dat hij overwegende het praktisch belang eener meerdere mate van eene van het hoofdeiland Curacao onafhankelijke bevoegdheid, in het nieuwe regeringsreglement zulks wenscht opgenomen te zien;
- dat hij hierbij denkt aan de rechten en bevoegdheden toegekend aan Burgemeesters en Wethouders in Nederland;
- dat hij van meening is, dat zulks op de eilanden van het gebiedsdeel Curacao door het nieuwe regeeringsreglement, in dien geest en op die wijze geregeld en vastgesteld, zeer tot meerdere opbloei dezer eilanden zal strekken en tot dieper gevoelde gelijkvormige eenheid met Nederland;
- dat de eilanden alsdan hun bijzondere belangen effectiever kunnen behandelen;
- dat de eilanden op die wijze geen bloode (bedoeld:bloote?) onderhoorigheden blijken te zijn van het hoofdeiland Curacao.

In 1946 begint de "autonomie - beweging". Aruba maakt van de gelegenheid gebruik om te doen uitkomen dat er een verlangen naar grondige bestuursdecentralisatie bestaat. De Nederlandse parlementaire commissie "Kropman" die Aruba in januari 1947 bezoekt constateert de wens naar

1. Dr. **Annemarie** Kasteel. "De Staatkundige Ontwikkeling der Nederlandse Antillen.

"een meer zelfstandig Status ten aanzien van Curacao"[2]. Rond deze gebeurtenissen begint de "separacion"= afscheidingsbeweging onder leiding van de heer H. Eman. In de Statenvergadering van 27 mei 1947, zegt Eman dat hij bereid is Curacao te steunen in de strijd om autonomie. Hij zegt echter tegelijkertijd:
"De zelfstandigheid van Aruba tegenover Curacao, wordt niet alleen door de Arubanen doch ook door alle Curacaoenaars op Aruba - ik spreek hier niet alleen namens de Arubanen, maar ook namens de Curacaoenaars op Aruba - gewenscht. Zij wenschen allemaal de volkomen zelfstandigheid en de volkomen onafhankelijkheid van Aruba tegenover Curacao, niet alleen ter bevordering van de materieele belangen van Aruba, maar ook ter bevordering van de administratieve belangen". Voordat Eman deze uitspraak deed, verklaarde de "Commissie tot onderzoek en bestudering van de in het staatsdeel Curacao levende politieke opvattingen en wensen ter voorbereiding van de Rijksconferentie" in 1946 het volgende: "Wat Aruba betreft, de vraagstukken, waarop de daar bestaande en groeiende politieke belangstelling en activiteit zich oriënteert, betreffen niet op de eerste plaats de verhouding Nederland - Curacao, de plaats van Curacao binnen het Koninkrijk der Nederlanden. Het is de vraag naar de positie van Aruba in het staatsdeel Curacao, welke daar voor en boven alle andere de aandacht der in het openbare leven in het algemeen en in de politiek in het bijzonder op de voorgrond tredende heeft".[3]
Het ging Aruba dus niet in de eerste plaats om de au-

2. Dr. Joh. Hartog. "Aruba zoals het was zoals het werd".
3. Mr. W.H. van Helsdingen "West - Indische Gids 1954".

tonomie in het staatsdeel Curacao, maar om een eigen status voor Aruba.

De voornoemde parlementaire commissie welke van 1 tot 4 februari op Aruba vertoefde, vatte de wensen van Aruba als volgt samen:

1. financiële decentralisatie, waardoor Aruba zelf de beschikking verkrijgt over wat opbrengt;
2. wijziging van het kiesreglement, leidende tot uitgebreider mannen - kiesrecht;
3. vertegenwoordiging van Curacao en Aruba in de volksvertegenwoordiging en in andere colleges op gelijke basis;
4. autonomie en zelfbestuur voor Aruba ten aanzien van inwendige aangelgenheden"

Deze wensen analyserend komen wij tot conclusie dat de de gedachten toenertijd gingen in de richting van een federale staat waarbij aan het overkoepelende orgaan weinig macht werd gelaten. Vreemd is daarom de aanbeveling van de commissie welke als volgt luidde: "Het komt de commissie gewenst voor, dat bij de bestuursvernieuwing aan Aruba een status wordt gegeven, waardoor het eiland zijn eigen zaken in eigen sfeer binnen het verband van het gebiedsdeel zal kunnen regelen". Wat onder eigen zaken en eigen sfeer moet wordt verstaan zegt de commissie niet, evenmin hoe het verband van het gebiedsdeel eruit zou moeten zien. Op 30 juli 1947 belegt de Raad van Politie op Aruba een spoedvergadering naar aanleiding van een door 95 vooraanstaande Arubanen ingediend verzoekschrift waarin om afscheiding van Curacao werd verzocht.

Naar aanleiding hiervan zond de Raad van Politie het

volgende telegram aan de Staten [4]: "Raad van Politie in vergadering bijeen neemt hierbij de vrijheid Uwe Staten mede te delen, dat door vermelde raad op verzoek van vooraanstaanden een petitie aan Hare Majesteit de Koningin is overgeseind, verzoekende staatsrechtelijke afscheiding van Curacao en om rechtstreeks onder de Nederlandse regering te staan met een bestuursvorm door Nederland en Aruba in rechtstreeks onderling overleg te bepalen.
De Raad kennis dragend, dat deze practisch de unanieme wens is van de Arubaanse bevolking wenst Uwe Staten hiervan in kennis te stellen, tevens met verzoek daaraan Uwe medewerking wel te willen verlenen en de behandeling van het Decentralisatieontwerp ten aanzien van Aruba niet voort te zetten aangezien Aruba hierin geen heil ziet. "Hiermede zijn de aktiviteiten van voornoemde Raad nog niet afgelopen.
Op 7 september 1947 wordt er op Aruba een grootse volks - demonstratie gehouden. Weer stuurt de Raad van Politie een telegram naar H.M. de Koningin met de inhoud "dat de Arubaanse bevolking in een grootse demonstratie voor de Raad het op dertigsten Juli aan Uwe Majesteit gericht verzoek tot afscheiding van het eiland Curacao persoonlijk heeft bevestigd met verzoek dit ter kennis van Uwe Majesteit te brengen. [6] Ondertussen doet een nieuw lid zijn intree in de Staten, n.l. J. Irausquin. In zijn intree rede zegt Irausquin o.a. het volgende:" Momenteel is er op Aruba een beweging aan den gang voor afscheiding van Curacao. Of deze beweging groot of klein, sterk of zwak is, laat ik in het midden; feit is, dat zij er is

4. A. Kasttel, "De Staatkundige ontwikkeling der Nederlandse Antillen".

6. Ibid.

en veel stof levert voor commentaar. Deze beweging zou zeker niet zoo het accent leggen op afscheiding, indien onze Hooge Regeering in Nederland meer diligentie had getoond bij de inlossing van hare belofte en het bestuursapparaat in Willemstad meer gevoel had getoond voor de belangen van Aruba. Ik wensch heelemaal niet onaangenaam te zijn tegen het Bestuur van Curacao, maar als men openhartig wil spreken, moet men er geen doekjes om winden. Vele moeilijkheden van den laatsten tijd zijn uitsluitend te wijten aan het feit, dat Aruba als een minderjarige wordt behandeld en het moet ons van het hart, dat deze voogdijpolitiek alle spuigaten uitloopt en zelfs soms symptomen vertoont van een opzettelijk dwarsboomen. "Op de openbare vergadering van de Raad van Politie van 13 augustus 1947 werd een commissie in het leven geroepen die de naam Afscheidings - Commissie kreeg en die tot taak had de verlangens van de Arubaanse bevolking te verwoorden. De commissie stelde het volgende voor[7] :"

I. Aruba wordt staatsrechtelijk afgescheiden van Curacao en komt autonoom onder de Kroon te staan.

II. Een Kroonvertegenwoordiger, bij voorkeur onder de titel Gouverneur - Generaal een in Nederland of op Aruba geboren Nederlander - als zodanig eventueel eveneens voor de overige eilanden te benoemen - heeft het vetorecht inzake die besluiten der Volksraad welke betrekking hebben op de overige Rijksdelen (buitenlands beleid, defensie, e.d.). In begrotingszaken verkrijgt hij alleen bij een niet - sluitende begroting het vetorecht.

7. Ibid.

Ingeval van conflict tussen Kroonvertegenwoordiger en Volksraad bestaat een beroep op de Kroon.

III. De wetgevende macht berust bij de Volksraad, gekozen door op Aruba geboren Nederlanders en andere Nederlanders die tenminste tien achtereenvolgende jaren op Aruba woonachtig zijn. Als voorzitter van de Volksraad treedt de door de Kroon op voordracht van de Volksraad benoemde Gouverneur op.

Het dagelijks bestuur bestaat uit de Gouverneur en van twee tot vier uit en door de Volksraad benoemde Commissarissen. Alle ambtenaren worden benoemd op voordracht van de Volksraad.

De begroting wordt vastgesteld door de Volksraad; wanneer een besluit van de Volksraad door minder dan 75% van het aantal leden is aangenomen mag de Gouverneur weigeren die uit te voeren indien het naar zijn oordeel strijdt met bestaande wettelijke regelingen, het algemeen belang, de openbare orde of de goede zeden. Hij zal het binnen veertien dagen opnieuw voorleggen aan de Volksraad en moet het invoeren indien het opnieuw aangenomen wordt door 80% van het aantal op Aruba aanwezige leden.

IV. De uitvoerende macht berust bij de Gouverneur, die voor al zijn handelingen betreffende zijn beleid verantwoording schuldig is aan de Volksraad.

V. Aruba zal 5% van zijn bruto - inkomsten bijdragen in de Rijkskas en zal tevens evenredig met Curacao bijdragen in de tekorten der overige eilanden behalve Curacao.

Ondertussen begon men zich voor te bereiden op de komende Rondetafel - conferentie. De nog altijd actieve Raad van Politie verzond het volgende telegram

op 28 november 1947:" zeerdringend - aan de staten van curacao - raad van politie vandaag in spoedvergadering bijeen moge aan uwe staten voordragen als eventuele leden voor aruba deel te nemen aan de rondetafelconferentie juan enrique yrausquin en albert eman mits aan de opdracht door staten onvoorwaardelijk als bindend voor alle leden en anderen uitmakende de delegatie van curacao sine qua non ten grondslag ligt de staatkundige scheiding van aruba en curacao precies zoals door arubanen gewenscht en neergelegd in daarvan opgemaakte notariele akten van welke opdracht een officieel afschrift onmiddelijk aan den raad worde toegezonden komma welke opdracht zal inhouden dat de delegatie niet bevoegd zal zijn in eenige discussie of onderhandeling te treden aangaande de vorm van bestuur welke aruba zal krijgen na afscheiding stop - kwartsz voorzitter henriquez secretaris.".
In de statenvergadering van 2-12-'47 zei Eman dat hij dank verschuldigd was aan de gezamenlijke commissies van de Staten omdat zij het recht tot afscheiding van Aruba erkend hadden en bereid waren dit recht op de komende Rondetafel - conferentie te erkennen en te ondersteunen. Ondertussen beginnen zich enkele wolken aan de ogenschijnlijk zonnige hemel samen te pakken. Bij de opening van de Staten in 1948 hield de Gouverneur een rede waarin hij o.a. het volgende zei;" Op 20 februari 1946 werd bij Uw Staten een ontwerp - landsverordening ingediend, dat aan alle eilanden eigen bestuur zou verzekeren. Daarna zijn in Aruba stemmen opgegaan, die op practisch algehele zelfstandigheid van dit eiland in de Staat aansturen. De reactie op Curacao schijnt te zijn, daaraan toe te geven. De wil der Regering is, het vraagstuk door een

speciale commissie, samengesteld uit Arubanen, Curacaoenaars en Nederlanders te bezien. Tegen het laatste kan geen bezwaar bestaan. Nog wil mij voorkomen, dat twee eilanden, grotendeels gelijk in godsdienst, cultuur, economie, taal en gewoonten bij elkaar behoren. "E pluribus unum" is het devies van de machtigste Republiek der wereld, die zelfs een bittere burgeroorlog vocht om haar unie te handhaven. Met de pogingen tot Caraïbische samenwerking voor ogen schijnt een samen optrekken van Aruba en Curacao in beider belang en in dat van onze andere eilanden. Een eerlijk toegepaste decentralisatie kan zowel Aruba als Curacao ten voordeel strekken, zeker, nu Aruba in de Staten een gelijk aantal zetels kreeg als Curacao. Zelfs, als de scheiding zou plaats vinden, waarvoor immers grondwetswijziging, voorzover ik zie, nodig zal zijn, zou een overgangsperiode nodig zijn en hoe zou die anders kunnen worden overburgd dan onder een gedecentraliseerd bestel? Daarom moge ik het ontwerp van 20 Februari 1946 nog eens aanbevelen in de belangstelling der Staten."

Ondertussen hadden de Staten in de openbare vergadering van 19 december 1947 een opdracht vastgesteld voor de delegatie der Nederlandse Antillen ter Rondetafelconferentie, waarin o.a. het volgende werd overwogen:" overwegende, dat de zes eilanden, die thans de Nederlandsche Antillen uitmaken, bij K.B. dd. 27 Januari 1848 no.51, tot één kolonie werden vereenigd, en dat niet alleen een recht van de bevolkingen dezer eilanden van nature moet worden erkend om uit het toen opgelegde staatsrechtelijk verband al dan niet te treden, doch ook, dat de wensch -- in het bijzonder op Aruba -- is vernomen, zich van dit staatsverband der Nederlandsche Antillen af te scheiden; het volgende werd be-

sloten:"

1o. vóór den aanvang van de Rondetafelconferentie zekerheid te verkrijgen aangaande vragen:

"Is de Nederlandsche Regering bereid om:

a. terstond de facto de gelijkstandigheid van de Nederlandsche Antillen en Nederland, zoals in de Koninklijke rede van 6 December 1942 in vooruitzicht gesteld, te erkennen; en

b. terstond de facto de bevoegdheid van het eiland Aruba te erkennen om zich onmiddellijk en geheel van de Nederlandsche Antillen staatkundig, financieel, fiscaal, economisch en administratief af te scheiden en zijn recht zich te constitueeren als een zelfstandig, ~~gelijk~~gerechtigd staatsdeel, onafhankelijk van de Nederlandsche Antillen, deel uitmakende van het Vereenigd Koninkrijk der Nederlanden onder de Souvereiniteit van het Huis van Oranje";

en in geval van een niet volledig bevestigend antwoord te verklaren, dat deze houding een dermate groote teleurstelling veroorzaakt, dat alle besprekingen overbodig zijn.

Tijdens de Rondetafelconferentie werd met betrekking tot de status van Aruba o.a. de volgende resolutie aanvaard:" De Conferentie Nederland - Suriname - Curacao is van oordeel: dat, indien enig deel van Indonesië de wens zou te kennen geven deel uit te maken van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden, dan wel indien de nadere bepaling van de status van het eiland Aruba ten opzichte van de andere eilanden der Nederlandse Antillen daartoe aan-

leiding zou geven, de inrichting van het Koninkrijk met het oog daarop opnieuw in gemeen overleg dient te worden bezien. Tevens werd de volgende motie aangenomen:" De Conferentie Nederland - Suriname - Curacao: kennis genomen hebbende van de wens, door de ter conferentie aanwezige afgevaardigde van de bevolking van Aruba naar voren gebracht, om aan dat eiland bij de instelling van een nieuwe rechtsorde voor het Koninkrijk een afzonderlijke status te verlenen, teneinde op staatkundig, economisch en cultureel gebied aan de bevolking van het eiland bevrediging te schenken Als gevolg van de motie werd op 14 juni 1948 een commissie onder voorzitterschap van Professor Dr. G.A. van Poelje ingesteld. Het rapport stelde voor van de Nederlandse Antillen een federatie te maken met als overkoepelend orgaan een federale raad waarin voor Aruba en Curacao een gelijk aantal afgevaardigden zitting zouden hebben. Het rapport werd goed ontvangen. De Amigoe een plaatselijk dagblad schreef [8] :"
Er heerst alom vreugde wat de klok slaat. Aan Arubaanse zijde, de heer Henny Eman, die ruiterlijk erkent, dat Aruba alles gekregen heeft, wat zij verlangt heeft; zelfstandigheid tegenover Curacao. Aan Curacaose zijde, omdat ook zij kan instemmen met de behaalde resultaten. En de Nederlandse delegatie, omdat zij in korte tijd kans gezien heeft alle partijen tot overeenstemming te brengen. Voorwaar, er is belangrijk werk verricht!"
Over de opdracht welke de delegatieleden van de Staten hadden ontvangen, gaf Van Helsdingen het

8. A. Kasteel, De Staatkundige Ontwikkeling der Nederlandse Antillen.

volgende commentaar [9]:

"Men denke zich goed in: vóór de conferentie van personen, die over de toekomstige verhouding overleg gaan plegen, wordt een delegatie disciplinair gebonden en worden twee voorwaarden gesteld, de facto erkenning van twee punten, waarover het overleg juist gehouden zou worden. Een staatsrechtelijk curiosum! Natuurlijk kon de Regering aan de voorwaarden niet voldoen. Gevolg: vier leden van de Antilliaanse delegatie onttrokken zich aan de conferentie (Notulen der conferentie blz. 6) en behielden zich de vrijheid voor om zich van de resultaten der conferentie te distanciëren. Prof. LOGEMANN heeft in de eerste openbare vergadering der conferentie (blz. 28) wel onweerlegbaar aangetoond, dat "die leden van de Curacaosche delegatie, die hebben gemeend zich daarnaar te moeten gedragen, formeel volslagen op de verkeerde weg zijn geweest" en "dat materieel daarbij een ernstige en voor Curacao niet anders dan schadelijke fout is begaan".

Door in te stemmen met het rapport Van Poelje heeft Eman zichzelf lelijk in de vingers gesneden. Immers werd de grondwet zodanig gewijzigd, dat er van afscheiding geen sprake meer kon zijn. Minister Van Schaik zei er bij de behandeling van de Interimregeling voor de Nederlandse Antillen in de Eerste Kamer het volgende over [10]:

In artikel 208 G.W. staat: "Voor de in artikel I genoemde grondgebieden". - daarbij behoren ook de Antil-

9. W.A. van Helsdingen "West - Indische Gids" 1955, blz. 119.

10. Ibid.

len - "zal, op de grondslag van de uitkomst van het reeds gepleegd en nog te plegen gemeen overleg met en tussen vertegenwoordigers van de bevolkingen, een nieuwe rechtsorde worden gevestigd, waarbinnen deze gebieden de eigen belangen zelfstandig behartigen . Dat sluit in, dat ook het gebiedsdeel der Antillen, omvattend de zes eilanden als zodanig,zijn eigen Antilliaanse belangen heeft te behartigen. Het is dan ook de grondslag van dit wetsontwerp, dat het gebiedsdeel der Antillen autonomie krijgt om die speciale belangen, dus het gemeenschappelijk belang van alle samenstellende eilanden, te verzorgen.
De geachte afgevaardigde de heer Jonkman heeft er op gezinspeeld, dat de bestuursmacht verdeeld zou kunnen worden, en dat de Regering dit in haar gedachtengang uitsluit, een standpunt, dat niet zou stroken met de Grondwet. Mijnheer de Voorzitter! Inderdaad heb ik er geen ogenblik aan gedacht op basis van de Grondwet de staatrechtelijke band tussen één of meer eilanden door te knippen en een zelfstandige rechtstreekse verhouding tussen Nederland en één of meer van de eilanden te scheppen; dit zou naar mijn overtuiging inbreuk maken op de Grondwet". Alhoewel Eman van nu af aan voor een verloren zaak streed, gaf hij de strijd niet op. Op 22 september 1949 zei hij het volgende in de Staten:
"De Staten zijn van mening, dat reeds in de onderwerpelijke regeling de gedachte, neergelegd in het rapport - Van Poelje, bij de regeling van de eilandsbelangen t.w. het zelfbeschikkingsrecht, in deze regeling dient te worden neergelegd. Om deze reden wordt voorgesteld in art. 126 vóór "zelfstandigheid" op te nemen "eigen". Daarmee komt dan onomstotelijk

vast te staan, dat niet de gedachte van decentralisatie tot uitgangspunt wordt genomen, maar het zelfbeschikkingsrecht der eilanden. Het is daarom, dat de Staten dan ook voorstellen in artikel 180 op te nemen, dat de woorden "de Staten" overal kunnen worden gewijzigd in "de Federale Raad". Hieruit blijkt dat Eman aan het begrip afscheiding een andere inhoud had gegeven: geen zelfstandig Aruba rechtstreeks onder de Kroon maar een "zelfstandig" Aruba binnen het staatsrechtelijk verband van de Nederlandse Antillen."
Ondertussen werd door de Nederlandse Regering aan de Staten de Interimregeling en de Eilandenregeling voor advies aangeboden. In hun advies over de Interimregeling zeiden de Staten het volgende: "In Juli 1948 bracht deze Commissie - Van Poelje haar rapport uit. dat algemeen bevrediging schonk. De Staten hadden dan ook vertrouwd, dat de Hoofdlijnen daarvan in het onderhavige ontwerp terug gevonden zouden zijn. Niet alleen is dat niet het geval, ook in de ter kennisneming toegezonden Algemene Maatregel van Bestuur is daaraan geen gevolg gegeven. Bij de samenstelling is slechts "lering getrokken" uit het zg. Aruba - rapport van meergenoemde Commissie, terwijl dit naar het oordeel der Staten als basis had kunnen en moeten dienen. Alleen dan zou aan de wens der Staten, dat de grote lijnen van het rapport - Van Poelje in de Interimregeling worden vastgelegd, tegemoet gekomen worden, indien zij de zekerheid zouden kunnen krijgen, dat zowel de Interimregeling als de Algemene Maatregel van Bestuur, in de aangegeven zin gewijzigd, tegelijkertijd in werking zullen treden.
Hieruit blijkt duidelijk het grote belang dat de Staten hechtte aan het rapport Van Poelje en het zelfbeschikkingsrecht der eilanden.
Ten aanzien van de Interimregeling gingen de opvattingen van de twee belangrijkste Arubaanse statenleden n.l. Eman en Irausquin in volkomen tegengestelde richting. Eman zei er in de vergadering van 13 oktober 1949 het volgende over:"Wat Aruba betreft, Mijnheer de Voorzitter, moet ik dus zeggen, dat wij alleen interesse hebben voor het door mij bedoelde gedeelte daarvan,

n.l. dat Aruba afscheiding van Curacao wil hebben. Wanneer de Nederlandse Regering de Interimregeling voor zich neemt en voor ogen houdt de wens naar autonomie van de gehele Nederlandse Antillen dan zal zij zeggen: "Dit is een overgangsperiode, die wordt gebruikt als een springplank tot invoering van het Plan van Poelje, zodat wij voorlopig met de Interimregeling kunnen volstaan". Maar tenslotte zal zeker in de gedachte van de Regering blijven, dat Aruba mòet worden afgescheiden van Curacao; dit wordt in dit advies uitdrukkelijk genoeg gezegd. Wij zijn tevreden genoeg met de Interimregeling voor wat betreft het door mij bedoeld gedeelte." De mening van Irausquin in dezelfde vergadering luidde als volgt: Wat betreft hetgeen de heer Eman ten aanzien van mijn motie naar voren heeft gebracht, wil ik opmerken, dat er een groot verschil bestaat tussen: "Ik neem Uw voorstel aan, doch wil daarin enkele wijzingen hebben" en: "Ik verwerp Uw voorstel". De heer Eman heeft gezegd, dat wij wijzingen hebben aangebracht in de Interimregeling, maar blijkbaar verstaat de heer Eman deze zaak niet, want wij kùnnen geen wijzigingen aanbrengen in de Interimregeling; wij kunnen enkel onze wensen ten aanzien daarvan naar voren brengen in een advies. Er is dus een groot verschil, wanneer ik zeg: "Ik neem de Interimregeling aan, maar ik wil daarin enkele wijzigingen hebben", of: "Ik verwerp de Interimregeling; ik wil die niet hebben, maar een andere regeling", want in het eerste geval kan de Nederlandse Regering straks zeggen: "Hier hebben jullie de Interimregeling; jullie hebben haar niet verworpen, maar enige wijzigingen voorgesteld, welke ik op die en die manier heb opgevat". Zeggen wij echter: "Wij verwer-

pen de Interimregeling en willen een afzonderlijke regeling hebben, gebaseerd op het rapport - Van Poelje", dan kan Nederland nimmer met de Interimregeling terugkomen, want dan zal dat tegen onze wil zijn en zullen wij op onze beurt kunnen zeggen: "Wij hebben de Interimregeling verworpen en tegen onze wil hebben jullie die toch ingevoerd." Suriname b.v. heeft het standpunt ingenomen, dat het de Interimregeling verwerpt; dat was een vast standpunt en het heeft om iets concreets gevraagd. Indien wij echter op deze wijze de Interimregeling accepteren onder aantekening, dat wij daarin enkele wijzigingen aangebracht willen zien, hebben wij geen garantie, dat die wijzigingen aangebracht zullen worden. De heer Eman zegt wel, dat de Regering in Nederland er voor zal zorgen, dat die wijzigingen worden aangebracht, maar dat is - ik kan het niet anders zeggen - een kinderlijk vertrouwen van de heer Eman. Wij hebben echter wel eens meer meegemaakt, dat het niet gebeurt, zoals de heer Eman zich dat voorstelt. Daarom heb ik in mijn motie voorgesteld om een vast standpunt in te nemen en te zeggen: wij willen deze Interimregeling niet hebben. Had van de beginne af de goede bedoeling voorgezeten ons autonomie te geven en de zelfstandigheid van Aruba te regelen, dan had die zelfstandigheid in de eerste plaats geregeld moeten worden. Maar waar is op het ogenblik die zelfstandigheid geregeld? Kan de heer Eman mij vertellen, waar in de Interimregeling de zelfstandigheid der eilanden is geregeld? Nergens, Mijnheer de Voorzitter. Alleen staat in artikel 126, dat Aruba zelfstandigheid zal krijgen bij een Algemene Maatregel van Bestuur en daarbij hebben de Staten de wenselijkheid uitgesproken, dat daarin de hoofdlijnen van het rapport - Van Poelje

verwerkt zullen worden. Dat begrip is echter zeer rekbaar en kan anders opgevat worden dan wij menen. De heer Eman meent wel, dat het rapport - Van Poelje daarin verwerkt zal moeten worden, maar de Nederlandse Regering kan een andere opvatting hebben en zeggen: "Zij spreken hier van de hoofdlijnen; wij zouden dus enkele grepen uit het rapport hierin kunnen overnemen, maar het vitale van de zaak niet." Dit kan dus tot misverstanden leiden en daarom heb ik voorgesteld een concreet standpunt in te nemen nl., dat wij zeggen de Interimregeling niet te willen hebben, maar een afzonderlijke regeling, gebaseerd op het rapport - Van Poelje. Wij zijn er dan zeker van, dat wij een regeling krijgen, gebaseerd op dat rapport. "

Eman antwoordde hierop als volgt:"

Mijnheer de Voorzitter. De heer Irausquin verbeeldt zich Willem de Zwijger te zijn, want alleen Willem de Zwijger kon indertijd iets zeggen en dat gedaan krijgen ook. Hoe kan de heer Irausquin zich verbeelden, dat wij - de Staten - iets kunnen maken en dat zoiets definitief in werking zal treden? Alles wat wij doen, blijft bij voorstellen. Of wij de Interimregeling opzenden of iets anders, het blijft een voorstel. Alleen indien wij hier Willem de Zwijger of de Staten - Generaal zouden hebben - niet eens de Koningin - , zouden wij kunnen zeggen: het zal gebeuren. Maar alles, wat wij nu doen, blijft bij voorstellen. Hetgeen ik bedoeld heb, is, dat wij de goede wil van Nederland gezien hebben en daar best op kunnen vertrouwen. "

Zoals reeds gezegd: de strijd was gestreden. Aruba had verloren. Het resultaat is bekend. De Eilandenregeling bracht voor Aruba geen eigen status los van Curacao en rechtstreeks onder de Kroon, ook geen

zelfstandigheid binnen een federatie zoals door Van Poelje voorgesteld, maar Aruba werd een rechtslichaam van "lagere orde" binnen een eenheidsstaat.
(te vergelijken met de Nederlandse Gemeente). Over de Eilandenregeling wordt in een volgend hoofdstuk het nodige gezegd.
De visie van Irausquin bleek de juiste. De Interimregeling had verworpen moeten worden.
Eerst had de zelfstandigheid van de eilanden geregeld moeten worden.
Het vertrouwen van Eman in de Kroon bleek ongefundeerd.
De strijd zette zich nog even voort, maar dit waren de laatste stuiptrekkingen. De hoofdrol werd nu gespeeld door de Eilandsraad van Aruba. Op 15 januari 1952 sprak de Raad zich uit in de volgende motie[11]:
"De Eilandsraad van Aruba in openbare vergadering bijeen; overwegende dat in de boezem van de Arubaanse bevolking de wensen en verlangens met betrekking tot een volledig zelfstandige status ten opzichte van de Nederlandse Antillen ook na het in werking treden der Eilandenregeling Nederlandse Antillen onverminderd zijn blijven voortleven; overwegende dat bedoelde wensen en verlangens in feite hierop neerkomen, dat in het nieuw te vormen Koninkrijk der Nederlanden het eilandgebied Aruba geheel afgescheiden van de andere eilanden van de Nederlandse Antillen de plaats zal innemen van een zelfstandig deel van het nieuw te vormen Koninkrijk der Nederlanden; overwegende dat aan bedoelde wensen en verlangens slechts voldaan zou kunnen worden indien deze aangelegenheid behandeld en tot een oplossing wordt ge-

11. Ibid.

bracht, vooraleer de definitieve rechtsorde binnen het nieuw te vormen Koninkrijk der Nederlanden wordt vastgesteld; overwegende dat de Arubaanse bevolking in verband met de Koninklijke boodschap van 7 December 1942 met reden mag verwachten, dat aan haar gerechtvaardigde verlangens op dit gebied zal worden tegemoet gekomen: verzoekt H.M. de Koningin der Nederlanden, de Staten der Nederlandse Antillen en de Regeringsraad der Nederlandse Antillen te willen bewerkstelligen: dat in de momenteel te Willemstad vergaderende zogenaamde Kleine Commissie voor de R.T.C., deze aangelegenheid ter tafel wordt gebracht en de inwilliging van de gerechtvaardigde verlangens van de Arubaanse bevolking in bovenbedoelde zin worde verzekerd alvorens de definitieve rechtsorde van het nieuw te vormen Koninkrijk der Nederlanden aan de orde worde gesteld, aangezien naar zijn oordeel een hechte rechtsorde als bedoeld alleen dan zal kunnen worden gevestigd, indien de status der eilandgebieden op bevredigende en rechtvaardige wijze geregeld is, en gaat over tot de orde van de dag". Het uitgangspunt van de strijd - algehele afscheiding - werd weer opgenomen. Kennelijk dacht de Raad "alles of niets". De Minister van Overzeese Rijksdelen Prof. Kerhkamp, was van mening dat dit onmogelijk was.
Wederom kwam de Nederlandse Regering met het argument van "strijd met de Grondwet" op de proppen. Kerhkamp zei het volgende [12]:"
Het Statuut waarin de nieuwe rechtsorde zal worden verankerd mag dan ook niet van de bepalingen van het XIVe Hoofdstuk afwijken. Dit blijkt ten overvloede uit de bewoordingen van artikel 217 Gr. W., dat

12. Ibid.

alleen rept over de mogelijkheid van afwijking van " voorgaande hoofdstukken".
Het XIVe Hoofdstuk is na kennisneming van de resultaten van de Conferentie Nederland - Suriname - Curacao van 1948 en met in acht neming van het rapport van de Commissie Aruba - Curacao (het zg. rapport - Van Poelje) tot stand gekomen, na een gunstig advies van de Staten van de Nederlandse Antillen d.d. 14 Mei 1948.
Art. 209 (5e lid) thans artikel 216 laat geen andere uitleg toe dan dat het Koninkrijk zal bestaan uit drie Rijksdelen, Nederland, Suriname en de Nederlandse Antillen. Deze opvatting is door de Nederlandse Regering steeds gehuldigd en wordt ook thans volgehouden. Zij is trouwens in overstemming met het bovenbedoelde rapport - Van Poelje, dat door alle acht Arubaanse leden is ondertekend.
Op grond van het XIVe Hoofdstuk van de Grondwet kan mitsdien het Statuut niet anders dan op drie Rijksdelen betrekking hebben. Is eenmaal het Statuut tot stand gekomen dan zal de Regering bij de eerstvolgende grondwets - herziening het voorstel doen het XIVe Hoofdstuk te doen vervallen, zodat alsdan de wettelijke belemmering zal zijn opgeheven. Mitsdien is in tegenstelling met de derde overweging van de motie de door de Raad gewenste oplossing niet te verkrijgen "vooraleer de definitieve rechtsorde" wordt vastgesteld, doch juist eerst nadat het Statuut is tot stand gekomen.
Nu zou de gedachte kunnen rijzen, dat een poging moet worden aangewend de vaststelling van het Statuut uit te stellen en aan te sturen op een wijziging van het XIVe Hoofdstuk alvorens het Statuut wordt vastgesteld. Een dergelijk streven is bij voorbaat tot onvruchtbaarheid gedoemd. De Neder-

landse Regering is niet bereid een voorstel aanhangig te maken tot wijziging van het XIVe Hoofdstuk van de Grondwet, dat enige jaren geleden wel overwogen en opzettelijk met het doel tot verwezenlijking van de nieuwe rechtsorde is tot stand gekomen.
Uit deze uiteenzetting mag niet worden afgeleid dat de Regering na de tot standkoming van het Statuut instemmen zal met een "afscheiding van Aruba" van de Nederlandse Antillen. Zij acht voorshands de bezwaren daartegen overwegend, doch is alsdan niet meer aan een wettelijke belemmering gebonden. Naar het oordeel van de Regering is uit het voorgaande de conclusie te trekken, dat getracht dient te worden binnen het raam van de Landsregeling en de daarop gebaseerde Eilandenregeling een oplossing te zoeken, welke zoveel mogelijk aan de verlangens van Aruba tegemoet komt, gelijk ook de strekking is van mijn schrijven van 25 Februari 1954 No. 75508/7818." Tijdens de tweede Rondetafel - conferentie hebben de Arubaanse leden zich neergelegd bij het feit dat de Grondwet een onoverkomelijk obstakel vormde. Eman jr. zag [13]"als enige oplossing op dit moment de federatieve opbouw van de Nederlandse Antillen bepleit als overgangsperiode, waarin Aruba een zelfstandige positie krijgen kan".
Irausquin zag er ook vanaf, dat Aruba een vierde deel van het Koninkrijk zou worden omdat dit [14]"volgens deze conferentie en volgens deskundig advies op het ogenblik staatsrechtelijk onmogelijk is. Mocht evenwel Aruba, nadat de Eilandenregeling tot haar recht gekomen is, nog steeds een status buiten de Nederlandse Antillen wensen, dan kan dit via het Statuut verwezenlijkt worden".

13. Ibid.
14. Ibid.

(3) De gelijkwaardigheid tussen Aruba en Curacao

In 1946 gaf mr. Dr. M.F. da Costa Gomez in zijn werk "Proeve van een grondwet" zijn visie over een volksvertegenwoordigend lichaam voor de Nederlandse Antillen.
Volgens hem moest dat lichaam bestaan uit 15 leden waarvan 5 van Aruba, 5 van Curacao, 2 voor Bonaire 1 voor elk der Bovenwindse eilanden.
Deze verdeling achtte hij noodzakelijk om te waarborgen, dat het inzicht van één eiland niet zou overheersen en geen rivaliteit tussen Curacao en Aruba zou bestaan.
Toen da Costa Gomez zijn werk schreef gold nog artikel 68 van de Curacaose Staatsregeling van 1936 luidende:
De Staten zijn samengesteld uit 15 leden, van welke 10 rechtstreeks door de kiezers worden gekozen en 5 door den gouverneur, na raadpleging van den Raad van Bestuur, worden benoemd.
Op 9 juni 1946 vertrok een Statendelegatie naar Nederland. Deze delegatie, de zogenaamde Autonomie commissie, kreeg de opdracht om aan de Koningin en Kabinet een petitie en een daarbij behorende memorandum aan te bieden.
In deze petitie en memorandum waren de verlangens naar autonomie en de daarvoor nodige staatkundige veranderingen omschreven. Een van de wijzigingen, die de Staten in de Staatsregeling wensten aangebracht te zien was; het aantal Statenleden moest worden uitgebreid tot 21 en voorts werd de volgende zetelverdeling voorgesteld. Aruba en Curacao elk 8, Bonaire 2, elk der Bovenwindse eilanden 1.
Reeds op 5 juli 1946 gaf de Nederlandse Regering officieel kennis van haar voornemens inzake Curacao

en Suriname. De regering was voornemens om op korte termijn een wijziging van de Staatsregelingen Curacao en Suriname aanhangig te maken. In juli 1947 werd het ontwerp van wet tot wijziging van de Staatsregeling de Staten voor advies aangeboden. Vreemd was het dat in dit ontwerp voorbij werd gegaan aan de wensen van de Staten t.a.v. de zetelverdeling.
Wel nam de Regering het door de autonomiecommissie gedane voorstel om het aantal Statenleden uit te breiden over, doch de Regering wilde in het nieuwe vertegenwoordigend lichaam Curacao 11 zetels geven, Aruba 7, Bonaire 2 en de Bovenwinden 1.
Het was te verwachten dat de handelwijze van de Nederlandse Regering in de Staten van Curacao reacties zou oproepen.
Enkele leden in de Staten waren van mening dat Curacao op grond van het feit dat het meer inwoners had en meer belasting opbracht meer zetels dan Aruba toebedeeld moest krijgen, doch de meerderheid vond de 8 - 8 verhouding zoals voorgesteld door de autonomie commissie een waarborg voor de gelijkwaardigheid van Curacao en Aruba.
We laten hier Kwartsz aan het woord in de vergadering van de Staten van Curacao van 7 juli 1947. In het eerste gedeelte van zijn toespraak ontzenuwt hij de argumenten om aan Curacao meer zetels te geven dan Aruba en in het tweede gedeelte geeft hij zijn standpunt over wat Nederland wilde bereiken met de voorgestelde 11 - 7 - 2 - 1 verhouding.
Kwartsz: "De Staten van Curacao hebben wijselijk geoordeeld toen zij in hun memorandum vroegen om volkomen gelijkheid tusschen de eilanden Aruba en Curacao. Wij weten wel, dat meermalen getracht wordt door verdeelheid de zaak hier kleiner te maken dan het eigenlijk is. Wij gaan niet meten, Mijnheer de

voorzitter, en wij gaan ook niet wegen. De staat Nebraska, met een aantal inwoners van ongeveer 60.000 , heeft evenveel senatoren in de Amerikaansche Senaat als de staat New York met millioenen inwoners. En al brengt New York millioenen dollars op en Nebraska veel minder, dat doet niets ter zake; gelijke broeders zijn zij in de Unie en gelijke broeders blijven zij in de Unie! Ook Zwitserland kent dit systeem, Mijnheer de Voorzitter, evenals de Sovjet Unie. Ja, Mijnheer de Voorzitter, Nederland kent het ook, want Nederland wil in het overkoepelingsorgaan van het groote Koninkrijk evenals Indonesië, 15 vertegenwoordigers hebben, terwijl Indonesië een bevolking heeft van ruim 15 maal zoveel inwoners als Nederland. Curacao heeft misschien maar ampertjes tweemaal zoveel inwoners als Aruba. Het gaat echter bij mij niet om wegen of meten; het gaat bij mij om hier in deze Caraïbische wateren een gemeenschap te vestigen van gelijke broeders.

.... Maar ik zeg, Mijnheer de Voorzitter, dat het memorandum van de Staten zeer duidelijk was - U is zelf met de autonomie - commissie meegeweest -; de Curacaosche leden van de Statendelegatie zijn trouwens begonnen de gelijkstelling te bepleiten Ik kon daarom eerst niet begrijpen, waarom Nederland op een blauwe Maandag met deze zetelverdeeling op de proppen kwam. Nu is het mij echter zoo klaar als een koek: Nederland wil Curacao, ondanks iedere unie van de eilanden onderling, de boventoon laten voeren. Nederland wil hebben, dat Curacao hier in deze zaal 11 vertegenwoordigers blijft behouden. Ik heb de eer en het genoegen gehad, de heer Jonkman persoonlijk te kennen, Mijnheer de Voorzitter, en als ik het hier

moet zeggen: Ik heb groote bewondering voor den persoon van den heer Jonkman. Daarom kan ik niet aannemen, dat deze constructies uitgegaan is van dezen goeden Minister. Er is hier opzet bij en dat opzet is misschien om aan het Nederlandsche kapitaal op Curacao, liggende in het Schottegat, een bevoorrechte positie te verleenen. Maar het moet hier echter niet om bescherming van kapitaal gaan; het gaat hier om het grootste ideaal van den mensch, nl. de vrijheid. Ik ben niet van plan om mijn laatste levensdagen in een kolonie te slijten; ik heb daar al genoeg van! Ik moet U eerlijk zeggen: Ik ben niet wel en weet niet hoe lang nog, maar ik ben hiermee begonnen, en ik blijf er bij. Deze eilanden kunnen en zullen niet langer kolonies meer blijven. Maar wij wenschen ook niet verdeeld te worden, opdat over ons geregeerd zal worden. De bescherming van kapitaal vind ik goed, maar niet ten koste van de vrijheid van den mensch. Daarom zeg ik U: het geheel ontwerp, dat uit Nederland is ontvangen, heeft mij in geenen deele bevredigd. Het heeft de kardinale punten, o.a. het zelfbeschikkingsrecht van dit territoir in de Caraïbische Wateren, blauw - blauw gelaten".

De Staten van Curacao besluiten om het navolgende advies naar de Nederlandse regering te sturen:

Met groote teleurstelling namen de Staten er kennis van, dat hun voorstel inzake de zetelverdeeling in de Staten niet overgenomen is. In het memorandum is verzocht het eiland Aruba 8, het eiland Bonaire 2 en het eiland Curacao 8 zetels in de nieuwe Staten te geven en elk der Bovenwindse eilanden 1 zetel. De belangrijkheid der eilanden Aruba en Curacao is toch in verhouding even groot, zoodat een ongelijke vertegenwoordiging beslist ongewenscht is. Het afvaardigen van 11 leden door het eiland Curacao doet dit eiland al-

tijd de meerderheid behouden. In principe is het zelfs wenselijk om de drie Benedenwindsche eilanden ieder 5 zetels te geven en de Bovenwindsche eilanden gezamenlijk 5 terwijl de 21ste zetel bv. door loting kan worden aangewezen. Dit zuiver democratische beginsel in de bezetting van het overkoepelend vertegenwoordigend orgaan der 6 eilanden is echter om practische redenen zeer moeilijk uitvoerbaar, weshalve de Staten voorgesteld hebben de zetels als bovenvermeld te doen bezetten. De Staten vertrouwen daarom, dat de Regering alsnog ernstig met deze wensch rekening zal houden.

De Nederlandse Regering blijkt na het advies van de Staten van mening te zijn veranderd want nu stelt ze wel aan de Kamer voor om de zetelverdeling in de Nederlandse Antillen te brengen op 8 voor Curacao, 8 Aruba, 2 Bonaire en 1 voor elk der Bovenwindse eilanden. Uit het Voorlopig Verslag van de 2^e^ kamer blijkt dat de leden zich met het Regeringsvoorstel kon/ verenigen doch enkele leden waren van mening dat Aruba zeer ruim bedeeld /. geworden. Wel werd echter toegegeven dat dit is geschied op verzoek van Aruba zelf en dat de zetelverhouding in overstemming was met het economisch aandeel in het geheel der Nederlandse Antillen, maar niet met het zielental. In haar Memorie van Antwoord verdedigde de Regering de zetelverhouding als volgt:

"De toekenning van een gelijk aantal zetels aan de eilanden Curacao en Aruba berust op het door de Regering mede aanvaarde beginsel, dat territoriale eenheden binnen een zelfde Staatsverband, ondanks min of meer belangrijk verschil in zielental, op een gelijkwaardige status aanspraak kunnen maken. De leden, die van mening waren, dat Aruba wel zeer ruim bedeeld is geworden, hebben er overigens zelf reeds op gewezen, dat een gelijk aantal zetels bovendien in overeenstemming met het economisch aandeel in het geheel der Nederlandse Antillen kon worden geacht."

Bij de mondelinge gedachtenwisseling in de Tweede Kamer op 16 maart 1948 is alleen door de heren Tilanus, Meyerink en Nederhorst over de zetelverdeling gesproken. Minister Jonkman antwoordde hen als volgt:
"Over de nieuwe samenstelling der Staten, met name over de verhouding van het aantal leden van de eilanden Curacao en Aruba in de Staten van de Antillen, spraken de geachte afgevaardigden de heren Tilanus, Meijerink en Nederhorst. De eerste geachte afgevaardigde achtte het Regeringsvoorstel als een overgangsmaatregel te aanvaarden en de heer Nederhorst had zelfs van de aanvang af dezelfde verhouding voorgesteld willen zien. De tweede geachte afgevaardigde de heer Meijerink gaf de voorkeur aan enig overwicht van het eiland Curacao. De Regering meent haar voorstel en haar motivering, als in de Memorie van Antwoord gegeven, conform het advies van de Staten van Curacao, te mogen handhaven en zij huldigt daarbij het beginsel, dat territoriale eenheden, die duidelijk een zelfstandig bestaan genieten en verlangen,op een gelijkwaardige status aanspraak kunnen maken, al zijn het in feite ongelijke grootheden. Men vergelijke in groter verband ook de beginselen der Koninklijke rede van December 1942. Ook Bonaire, Saba, Sint Eustatius, Sint Maarten werd aldus meer plaats in de nieuwe Staten ingeruimd dan waarop zij op grond van hun zielental aanspraak zouden kunnen maken. De verlangens van Aruba naar zelfstandigheid, naast en zelfs min of meer los van Curacao en op wijze met Nederland verbonden, leiden, gelet ook op de belangrijkste positie van Aruba op zich zelf, tot een gelijk aantal zetels voor Curacao en Aruba. Van Aruba is de laatste tijd een zeer sterke aandrang uitgegaan om aan het eiland zelfstandigheid toe te kennen, niet langs de weg van decentralisatie, welke in de wijziging

van art. 181 nog bijzondere nadruk heeft gekregen, maar meer radical door een z.g. afscheiding van Curacao, niet van Nederland.
Terecht heeft de geachte afgevaardigde de heer de Kort gesteld, dat bestudering van deze wens nodig is en dat daarvoor op de Ronde-tafelconferentie een motie mag worden verwacht. Het komt mij voor, dat thans, bij deze herziening, kwalijk meer kan worden gedaan dan aan Aruba een gelijk aantal zetels als aan het eiland Curacao toe te bedelen, aan art.118 sterker decentraliserende inhoud te geven en overigens in feite, waar mogelijk, aan de verlangens van Aruba, zoals bij benoeming van ambtenaren op dat eiland, tegemoet te komen.
Ik moge ook hier nog eens herinneren aan de passage, in de openingsrede van de Ronde - tafelconferentie door de Minister - President mede aan de verlangens van Aruba gewijd, waarbij hij zich richtte naar een oordeel van Prof. Kranenburg. De Minister - President zei toen:

De hooggeleerde schrijver ontleedde eens de worsteling der volkeren om de verwezenlijking van "zelfbeschikkingsrecht" en "zelfregering" als binnenstaats: te moeten vormen een geordende democratie, en tussenstaats: het nationaliteitenbeginsel te verwezenlijken, zodat een Staat zij e n staatsrechtelijk geordende natie. En het kenmerk der natie ziet hij meer in het bewustzijn als geordende groep te zamen te behoren.
Het is thans niet aan mij uit te maken of en in hoeverre Surinamers, Curacaoënaars, Arubanen en andere bevolkingsgroepen der Nederlandse Antillen ieder op zich zelf of in enig verband een natie zijn of willen worden."

In het telegram van de Minister van Overzeese Gebiedsdelen aan de leider van de Arubaanse Volkspartij, de heer Eman sr., (u vindt dat in de Handelingen van de Conferentie aan de kop van het verslag van de tweede openbare vergadering en wel onder de ingekomen stukken) heb ik gesteld, dat de Minister - President - en ik doelde daarbij op deze passage in de openingsrede - het recht ook van Aruba op zelfstandigheid binnen de grenzen van de Koninklijke rede heeft erkend. Mijns inziens is er alle reden voor de leiders van de Arubaanse Volkspartij om in vertrouwen mede te werken aan weloverwogen en welvoorbereide staatkundige hervormingen ook voor hun eiland.

Met algemene instemming kwam artikel 78 in de Staatsregeling van 1948 luidende:

1. De Staten zijn samengesteld uit 21 leden.
2. Deze worden in de bij landsverordening in te stellen kieskringen door de kiezers gekozen.
3. Het eiland Curacao vaardigt acht, Aruba acht, Bonaire twee en elk der Bovenwindse Eilanden één lid af.
4. Een afgevaardigde voor een bepaalde kieskring behoeft niet in die kring woonachtig te zijn.

Met dit artikel was de gelijkwaardigheid tussen Curacao en Aruba een feit.

Dat men op Curacao nooit werkelijk gelukkig is geweest met de 8 - 8 verhouding blijkt wel uit de reacties van enkele Curacaose statenleden tijdens de bespreking in de Staten van het concept ontwerp Interimregeling.

Mr. Debrot zei het volgende:" Een grote teleurstelling is het feit, dat de Interimregeling de kiem van ontbinding in de Staatsregeling n.l. de 8 - 8 - 3 - 2 verhouding op instigatie van de vorige Staten opgenomen, niet heeft trachten weg te halen.

Tengevolge hiervan is er op Curacao een zeker gevoel van verbittering ontstaan, die broeiende gegroeid is en niet is, zoals een geacht lid met voorbijzien van iedere realiteit beweert, "een plotselinge" campagne.
Door de berucht geworden 8 - 8 - 3 - 2 verhouding is men in brede lagen van Curacao wakker geschud, omdat men deze verhouding terecht en algemeen, zelfs door heer Eman als zodanig erkend, als een onbillijke discriminatie aanvoelt.
Wij stellen vast, dat Curacao vanzelfsprekend met de andere eilanden op basis van volledige gelijkheid, gelijkwaardigheid en gelijkberechtigdheid wil samenwerken.
Wij stellen vast, dat mocht er in het verleden Aruba in verschillende zaken als minderjarig zijn behandeld, dit niet te wijten is aan Curacao of aan zijn inwoners, maar aan de Staatsregeling en aan de wijze van uitvoering der geldende voorschriften door de ambtenaren.
Aruba, dat zelf aan den lijve zou gevoeld hebben wat achteruitstelling en discriminatie betekent; de Bovenwinden, die zoals zij zelf beweren, steeds achteruitgesteld zijn, maar desondanks heel veel gekregen hebben; Bonaire, het land, dat te bescheiden is en nooit geklaagd heeft, maar daarom helaas vaak vergeten, kunnen toch niet dulden, dat thans aan het zustereiland Curacao wordt aangedaan, wat zij zelf in den treure hebben meegemaakt. Mr. Dr. da Costa Gomez haalt deze keer zeer terecht aan in zijn proefschrift: "Het Wetgevend Orgaan van Curacao", een gedeelte van art. 6 der Algemene Beginselen van de Staatsinrichting 1798 luidende: "Doe eene ander niet, hetgeen gij niet wenscht dat aan U geschiedde. Doe aan anderen ten allen tijde, zooveel goeds, als gij, in gelijke omstandigheden, van hen zoudt wensen te ontvangen".
Voor een goede samenwerking tussen de eilanden is het dus een eerste vereiste, dat ieder krijgt, waar het recht op heeft. Geen enkele achteruitzetting of miskenning mag worden geduld.

Om de zaak eerlijk en open te stellen, moeten wij hier vastleggen, dat de vervreemding en verbittering tussen de eilanden, haar ontstaan vinden in een te stroeve centralisatie op Curacao bij de uitvoerende organen, maar ook en in veel ergere mate in de misschien goed bedoelde, maar dwaze conceptie van de 8 - 8 - 3 - 2 verhouding.
Men heeft hier bacillen willen doden met gifgassen, die veel schadelijker en veel dodelijker dan de griep bleken te zijn. Het middel was erger dan de kwaal.
De rechtgeaarde Curacaoenaar voelt zich "gegrepen". Hij voelt, dat, indien thans de Bovenwinden en Aruba dit zouden willen - let wel zij zeggen niet, dat zij dit willen - zij met Curacao kunnen handelen naar verkiezing, omdat zij in dit college de meerderheid samen hebben.
Heerste er wederzijds vertrouwen en ware de situatie niet vertroebeld door onverantwoorde propaganda, de oplossing ware misschien veel gemakkelijker te vinden in een gematigde evenredige vertegenwoordiging met decentralisatie van de eilanden.
Het is ondenkbaar en vanzelfsprekend, dat deze Staten in deze samenstelling ooit van de bevoegdheid, bij deze Interimregeling gegeven om de 8-8-3-2 verhouding te wijzigen, gebruik zullen maken. Wij beschouwen deze bevoegdheid dan meer als grap bedoeld.
Daarom, Mijnheer de Voorzitter, zien wij, helaas tot onze grote spijt, geen enkele andere uitweg dan: AFSCHEIDING.

Mr. Henriquez was van mening:"Nu deze Interimregeling voor ons ligt, heb ik een minderheidsadvies opgesteld, niet, omdat ik meen dat hetgeen daarin staat zo bijzonder belangrijk is of zo bijzonder tegen de wens van

/de alle anderen ingaat, maar omdat ik doodeenvoudig niet bij samenstelling van het meerderheidsadvies tegenwoordig ben geweest en/ik de anderen niet wil bewerken het door hen opgestelde te gaan wijzigen, hetgeen meer oponthoud met zich mee zal brengen. Evenwel was mijn minderheidsadvies, zoals dit oorspronkelijk was opgesteld, cru en niet datgene, wat naar buiten toe dient te worden te kennen gegeven. Daarom werd het ook binnenskamers gegeven en heb ik de passages, die cru waren, met genoegen weggelaten, vooral, omdat dat door andere leden verzocht werd. Waar komt mijn minderheidsadvies op neer? Welke zijn daar de punten van, die mij hebben doen bestempelen tot de enige man, die tegen het zelfbeschikkingsrecht der Nederlandse Antillen is? Deze punten zijn, dat ik mij verzet tegen de acht - acht verhouding, waartegen ik mij heb verzet, toen de heren, die mij momenteel beschuldigen van niet - Curacaos te denken, daaraan hebben meegewerkt. Dat ik mij verzet op grond van het feit, dat gelijkwaardigheid tussen Curacao en Aruba niet alleen is gelijkwaardigheid van de eilanden, maar gelijkwaardigheid van de burgers van Curacao en die van Aruba en dat ik niet inzie, waarom de stem van een burger van Curacao een tweede, een derde of misschien een vijfde deel van de waarde moet hebben van die van een burger van Aruba; gelijkwaardig is hij, die gelijkwaardig mag stemmen. Voor mij gaat het individu boven een rots, die in de blauwe zee is opgedoken en die Curacao of Aruba mag heten. Voor mij is gelijkwaardigheid gelijkwaardigheid van de zielen, die deze rotsen bewonen. Vandaar, dat ik, als enige, in mijn minderheidsadvies terug ben gekomen op datgene, wat ik naar voren heb gebracht, toen anderen, die mij nu on - Curacaos noemen, hebben meegewerkt om het Curacaos volk te discrimineren en achter te stellen door zijn stem te delen en tot een breuk te maken in vergelijking met de stem van anderen. Daarom ben ik een tegenstander van zelfbeschikkingsrecht voor deze eilanden."

Groot was de verrassing toen bij aanbieding van het tweede ontwerp Interimregeling, waarvoor aan de Staten wederom advies werd gevraagd, de 8-8 verhouding werd omgezet in 12 zetels voor Curacao 8 voor Aruba, 1 voor de Bovenwindse Eilanden en 1 voor Bonaire.
De reactie van de Staten was als volgt: " Het probleem, waarvoor de Antillen in hun streven naar autonomie van het gehele gebied en van de eilanden afzonderlijk zich gesteld zagen, was, hoe de schepping van een algemene volksvertegenwoordiging te bereiken, zonder de autonomie van de afzonderlijke eilanden in gevaar te brengen. De partijen, die in 1945 de meerderheid in de Staten hadden, hebben gemeend, dat op de eerste plaats de autonomie van het gehele gebied moest worden nagestreefd, waarna de interne problemen van de 6 eilanden zouden worden bekeken. De vertegenwoordigers van het eiland Aruba hebben toen voor de zekerheid van de zelfstandigheid van dit eiland geeist, dat de wijziging van de Staatsregeling aan het eiland Aruba een gelijk aantal leden in de Staten zou geven, als aan het eiland Curacao. De Curacaosa partijen hebben, opdat het gebiedsdeel eensgezind in het nastreven van de autonomie zou optreden, een voorstel aanvaard om de Staten samen te stellen in de verhouding 8 - 8 - 2 - 1 -1 -1. Hiermede werd de pacificatie van alle eilanden bereikt. Het lag daarbij in de bedoeling der partijen na verkrijging van de bevoegdheid om als autonoom gebied eigen problemen op te lossen, zelfstandig de ten gevolge van het Koninklijk Besluit van 1845 geschapen bestuurlijke en politieke moeilijkheden in harmonische samenwerking op te lossen. De partijen hebben zich toen niet ontveinsd, dat die moeilijkheden zeer ernstig zouden zijn, omdat de gevoelens van achteruitzetting t.a.v. de bevolking van Aruba, een langdurige onderschikking aan het eiland Curacao, diepe wortels hadden geschoten en op de Bovenwindse Eilanden bewegingen hadden plaats gehad om uit het verband van de Neder-

landse Antillen te geraken.
De pacificatie, die in 1946 werd bereikt, betekende niet meer dan het bereiken van een vorm van samenwerken om daarna - dus na de verkrijging van de autonomie - zelfstandig de nieuwe structuur van de Nederlandse Antillen te scheppen.
De Staten hebben, onmiddellijk nadat overeenstemming was bereikt ten aanzien van de Staatsregeling 1948, de bijeenroeping van een Ronde Tafel Conferentie verzocht, ten einde in het verband van het Koninkrijk aan de Nederlandse Antillen een autonomie status te geven. Tijdens deze Ronde Tafel Conferentie is uiteraard de definitieve structuur van de Nederlandse Antillen ter sprake gekomen. Van de zijde van Aruba werd verzocht aan dit eiland een autonome status te geven. De Staten mogen verwijzen naar het rapport van de Commissie - Van Poelje, voor wat betreft dit streven naar een zelfstandige status van het eiland Aruba. De definitieve rechtsorde/evenwel niet, zoals aanvankelijk werd gedacht, spoedig na de totstandkoming van de Staatsregeling 1948 gekomen, tengevolge van de moeilijkheden met Indonesië.

/is

De Nederlandse Regering heeft toen een jaar na de formulering van een ontwerp van een rijksgrondwet op 7 Maart 1949 een Interimregeling voorgesteld. Deze Interimregeling werd behandeld door de op 19 April 1949 opgetreden nieuwe Staten. In de nieuwe Staten werd de politieke formatie geheel anders dan die, waarbij de pacificatie tot stand was gekomen. Bij het onderzoek van het voor - ontwerp - Interimregeling door de nieuwe Staten werd gepoogd de beginselen en hoofdtrekken van de schetsontwerp van de Commissie - Van Poelje in de Interimregeling te verwerken. Van Arubaanse zijde werd getracht om reeds nu te verwezenlijken, hetgeen van de definitieve rechtsorde werd verwacht. Van de zijde van de Curacaose partijen werd zoveel mogelijk tegemoet gekomen aan de ver-

langens van de Arubaanse partijen. Het advies van de Staten op het eerste voor - ontwerp - Interimregeling werd uitgebracht met behoud van de pacificatie gedachte. Niettemin was het duidelijk, dat deze gedachte niet meer bij alle leden aanwezig was, aangezien enkele leden van mening waren, dat het eiland Curacao reeds op dat ogenblik aanspraak moest doen gelden op meer zetels. Dit blijkt uit de overgelegde minderheidsnota's van de heren Henriquez, Debrot en Gerharts. De Regering heeft op 28 November 1949 bij monde van de heer M.D. Gorsira enkele wijzigingen in het eerste ontwerp voorgesteld, w.o. een voorstel tot wijziging van de bestaande zetelverdeling. Wat betreft de behandeling van de voorstellen der Regering mogen de Staten verwijzen naar de hierbij overgelegde notulen van de openbare vergadering van 6 December 1949 (bijlage VII). In de op 29 Januari 1950 wederom door de Regering aangeboden nieuwe voorstellen, werd voorgesteld de Staten te doen samenstellen in de verhouding 12 - 8 - 1 - 1. De Staten hebben hun advies over de nieuwe voorstellen uitgebracht op 7 Maart 1950. Wat betreft de behandeling van deze voorstellen mogen de Staten verwijzen naar de notulen van de openbare vergadering van 6 Maart 1950 (bijlage IV).
De Staten hebben na ampele besprekingen gemeend zoals in de aanvang van deze uiteenzetting werd gezegd dat de kiem van de ontbinding, die in het Regeringsvoorstel ligt, niet tot ontwikkeling mocht komen. Uit de overgelegde stukken blijkt van alle andere afwijkende meningen. "

Amelink reageerde als volgt:"Dan staat er in de toelichting nog, dat hier in de Staten van de Nederlandse Antillen een voorstel aan de orde is geweest om de zetelverdeling voor Aruba en Curacao te brengen op 12 - 8. Dat is geweest op 6 December 1949, maar, Mijnheer de Voorzitter, er staat niet bij, dat dit voorstel verworpen is. En het lijkt mij toch goed, dat de

Tweede Kamer ook weet, dat er verschillende voorstellen zijn geweest, wat zal blijken uit de ingediende notulen. De Nederlandse Regering was zeer wel van het feit op de hoogte, dat geen enkel ander voorstel een meerderheid heeft gekregen dan alleen de bestaande zetelverhouding en dat komt niet tot uitdrukking. De Nederlandse Regering zegt alleen maar, dat de gevoerde besprekingen en de stemmingen over de verschillende ter vergadering opgeworpen verhoudingscijfers geen uitsluitsel geven op de vraag aan welke van de voorgestelde wijzigingen de voorkeur zou worden gegeven. Mijnheer de Voorzitter. Ik vind dat onjuist, want het is zeer duidelijk gebleken, dat deze Staten aan geen enkele voorgestelde wijziging de voorkeur hebben gegeven, maar dat zij er de voorkeur aan geven de bestaande zetelverhouding te handhaven.
Maar dat is nog niet het ergste, Mijnheer de Voorzitter. Het ergste vind ik dit. De Regering zegt: "Dat de Regering de bestaande verhouding in de concept - Interimregeling ongeveer een jaar geleden" - bedoeld wordt dus vóór de verkiezingen - "handhaafde, vond zijn oorzaak in het feit, dat op dat tijdstip de nieuwe verkiezingen voor de deur stonden, de verkiezingsactie reeds in volle gang was. Het zou wel zeer ontactisch geweest zijn, indien in dat stadiun een nieuwe zetelverdeling was voorgesteld; dat zou een aanleiding tot grote verwarring geweest zijn. ". Ik mag aannemen, dat deze uitspraak medeondertekend is door Zijne Excellentie de Vice - Minister President Van Schaik. Het is ongeveer een jaar geleden, een jaar en 4 maanden misschien, ik meen in Januari, dat de heer Van Schaik op Aruba is geweest en daar contact heeft gezocht met de verschillende politieke partijen. Ook wij zijn daar bij geweest in tegenwoordigheid van de heren Henriquez, Tromp, Dussenbroek en mijn persoon, de toenmalige gezaghebber van Aruba, tegenwoordig Voorzitter van het College van Algemeen Bestuur en verder waren daar aanwezig de heer Van Schaik, de heer van Helsdingen

en de heer Van der Grinten. In het eerste concept Interimregeling, dat toen ingediend was en dat de heer Van Schaik bij zich had en wij ter bestudering gekregen hadden, stond de bestaande zetelverhouding. Aan het slot stond toen ook een artikel, dat die zetelverhouding niet gewijzigd zou kunnen worden dan met de meerderheid van 2/3.
Mijnheer de Voorzitter. Wij hebben toen aan de heer Van Schaik gevraagd of het de bedoeling was dit te handhaven en de heer Van Schaik heeft in tegenwoordigheid van de heren, die ik daar net genoemd heb, verklaard, dat het niet in de bedoeling van de Nederlandse Regering lag aan deze zetel - verhouding te tornen; niet tot aan de verkiezing, maar ook niet daarna. Hij ging dit zelfs verduidelijken door te zeggen; dat,als die verhouding werd veranderd, dit de schuld van Aruba zelf zou zijn, want, dat de meerderheid van 2/3 betekende, dat er in de Staten 14 stemmen voor de wijziging zouden moeten zijn, hetgeen inhield, daar Aruba 8 zetels heeft, dat er dus een der afgevaardigen van Aruba zou moeten zijn, die voor wijziging van zetelverhouding zou stemmen. Dus, zei de heer Van Schaik, als deze zetelverhouding ooit gewijzigd wordt, dan hebben de heren dat zelf in de hand, want dan is er iemand van Aruba geweest, die tegen Aruba gestemd heeft; van de Nederlandse Regering echter was een voorstel tot wijziging nooit te verwachten. Nu staat hier, dat de Regering zelfs vóór de verkiezing van plan was de zetelverhouding te wijzigen. Ik vraag U, Mijnheer de Voorzitter, wie spreekt hier de waarheid? Is het de Nederlandse Regering, dezelfde Regering, die van plan was vóór onze verkiezingen toch de zetelverhouding te wijzigen, of was het de heer Van Schaik, die op Aruba kwam en zei, dat de Nederlandse Regering nooit van plan was deze verhouding te wijzigen?"

Jonckheer als volgt: "Mijnheer de Voorzitter. Ik heb daarjuist tegen de door de commissie ad hoc voorgestelde brief gestemd. Ik heb mijn stem reeds enigszins gemotiveerd en er op gewezen, dat bepaalde punten daarin verwerkt zijn op een wijze, waarmee ik mij niet kan verenigen. In het bijzonder heb ik gewezen op de zetelverdeling. Mijnheer de Voorzitter. Alles draait hier om de zetelverdeling. Degenen, die hier vanmorgen hun stem hebben gegeven aan het voorstel van de commissie ad hoc, hebben hun stem gegeven in het bijzonder, omdat zij de bestaande zetelverdeling, zoals die nu is, willen handhaven, althans een of ander systeem willen zien ingevoerd, waardoor de vertegenwoordiging van Aruba en Curacao paritair zal blijven, zoals de heer Da Costa Gomez dat gewoonlijk uitdrukt. Het komt eigenlijk hier op neer, dat Aruba evenveel vertegenwoordigers in het Statencollege moet hebben en dat, wanneer bepaalde zaken worden behandeld, Aruba evenveel stemmen zal kunnen laten horen als Curacao. Mijnheer de Voorzitter. Met een dergelijk voorstel, als hier in deze brief ligt opgesloten, kan ik mij nooit verenigen. Dat heb ik reeds bij verschillende gelegenheden naar voren gebracht. Ik kan als Curacaoënaar niet aanvaarden, dat dit eiland onrecht wordt aangedaan. Wanneer wij voor de rechten van Curacao opkomen, is het niet de bedoeling, dat wij aan de rechten van de andere eilanden tornen; dat in geen geval. De andere eilanden hebben het volste recht om ook hun stem te laten horen en in welk college dan ook vertegenwoordigd te zijn. Maar dat moet gebeuren op een eerlijke en juiste manier; niet op de wijze, waarop het nu gebeurt, dat Aruba evenveel vertegenwoordigers heeft als Curacao; niet zo, dat 10 tot 12.000 kiezers op Aruba 8 vertegenwoordigers hebben, terwijl 37.000 kiezers op Curacao ook 8 vertegenwoordigers hebben. Daarmede kan ik mij niet verenigen en ook niet met de brief, die door de commissie ad hoc is voorgesteld en die voor de handhaving

van de zetelverhouding is, of een verhouding daaraan gelijk. Daarom, Mijnheer de Voorzitter, moet ik daartegen protesteren."

Da Costa Gomez als volgt: "Mijnheer de Voorzitter. Een gedachte houdt niet op nieuw te zijn, ook niet, indien die gedachte tot doel heeft de Interimregeling op te houden. Juist de nieuwigheid maakt het noodzakelijk, dat er kennis van genomen wordt, waarvan misschien een vertraging van een of twee dagen het gevolg is, hetgeen ik niet aanneem, omdat de Nederlandse Regering en het Parlement verzocht hebben nader te worden ingelicht. Mijnheer de Voorzitter. Schrijft men minderheidsnota's dan moet men degelijk opletten, wat men schrijft Dit is practisch gesproken - de heer Debrot neme het mij niet kwalijk - op zijn zachtst gezegd, dwaas uitgedrukt.
Verder, Mijnheer de Voorzitter, is de heer Jonckheer en ook de heer Debrot van mening, dat het probleem van de z.g. 8 - 8-verhouding - U neemt mij niet kwalijk, als ik zeg, dat dit de gedachte op zeer primitieve wijze uitdrukt - onrecht betekent ten aanzien van Curacao. Mijnheer de Voorzitter. De heer Eman heeft gezegd: het gaat niet over de 8 - 8-verhouding. Uit den treure hebben wij dit ook gezegd. De nieuwe gedachte behelst dit: geen onderdrukking van enig eiland, niet een toestand scheppen, waarbij de autonomie van enig eiland gevaar loopt. Wanneer anderen te beslissen hebben over lot en toekomst van andere groeperingen, Mijnheer de Voorzitter, dan geeft U aan een absolute meerderheid het recht om tot in de finesses de rechtstoestand te regelen, in dit geval van alle andere eilanden buiten Curacao en dan moet U ook beschikken over de gelden. Helaas is dit op dit ogenblik alleen met Aruba het geval, maar wanneer, zoals het ook Uw wens is, Mijnheer

de Voorzitter, straks de Bovenwindse Eilanden ook welvarend worden, dan wordt de bevoegdheid gegeven aan deze eilanden om over de gelden van alle eilanden te beschikken, Mijnheer de Voorzitter. Dat gaat bij mij niet op. Ik verdedig het recht van Curacao in elk bestel op grond van evenredigheid bij het evenredigheidsstelsel, niet 12 maar 17 leden te hebben in de Staten, maar dat is niet het probleem , Mijnheer de Voorzitter. Het probleem is dit, dat een eiland niet over de gelden en rechten van een ander eiland volledig moet kunnen beschikken. En dat is de kern van de zaak en niemand kan het ontkennen en daarom zeg ik: bij behandeling van zaken betreffende een eiland, moeten deze zaken behandeld worden op een stelsel van gelijkheid, wat ook Nederland ten aanzien van onze problemen met ons doet. Ik heb zoeven de conclusies van de coördinatiecommissie gezien. Ook daar is de gedachte van gelijkhied in volle omgang naar voren getreden. Waarom zouden wij, Mijnheer de Voorzitter, hetgeen Nederland ten opzichte van ons doet, ook niet doen ten opzichte van onze zustereilanden? Dat is de kern van de zaak. Het nieuwe daarvan is, dat wij, rechthebbenden, niet dit recht willen gebruiken ten koste van een ander, want, zoals ik reeds vroeger naar voren gebracht heb, dat de hele autonomie van de eilanden staat en valt met de beslissing van de Staten, dan begrijpt U ook, dat die autonomie juridisch - ik zeg niet practisch en ik zeg niet, dat dit morgen zal gebeuren - inderdaad op een zeer wankele basis berust.

In verband met de wijziging van de zetelverdeling zijn er door de Staten twee moties aanvaart: Motie Tromp: Toelichting: Aangezien de Staten in hun op het ontwerp uitgebracht advies geen enkel bezwaar tegen

handhaving van art. 78 naar voren hebben gebracht - slechts in de minderheidsnota van het lid Mr. Henriquez en de beschouwingen van het lid Mr Debrot werd hiervan gewag gemaakt -, bestaat er niet de minste aanleiding om een maand later in de verhoudingen wijzigingen aan te brengen, temeer, daar zich geen enkele gebeurtenis heeft voorgedaan, die hiertoe thans aanleiding geeft.

Stemming: Aangenomen met 12 tegen 8 stemmen. Tegen stemden de heren Mr Henriquez, Bartels Daal, Kwiers, Jonckheer, Isa , Braam, Mr Debrot en Gerharts. Vóór stemden mevrouw De Lannoy en de heren Eman, Geerman, De Cuba, Dussenbroek, Tromp, Amelink, Marchena, Voges, Cruger, Croes en de Voorzitter.

Motie Amelink: De Staten van de Nederlandse Antillen in Openbare Vergadering bijeen; Kennisgenomen hebbende van het feit, dat zich bij de ingekomen stukken een voorstel bevindt van de Nederlandse Regering over de zetelverhouding in de Staten van de Nederlandse Antillen;
Overwegende, dat reeds het vorige Statencollege zich voor de thans geldende zetelverdeling heeft uitgesproken;
Overwegende, dat de Nederlandse Regering deze zetelverdeling volgens de wens der vorige Staten in de Staatsregeling heeft vastgelegd,
Overwegende, dat het Rapport - Van Poelje, voor welke doorvoering zowel als het huidige Statencollege zich bij herhaling heeft uitgesproken, in beginsel dezelfde zetelverdeling kent;
Overwegende, dat het eerste ontwerp - Interimregeling, dat door de Nederlandse Regering is ingediend de bestaande zetelverhouding had, waarover de meerderheid der Staten een gunstig advies heeft uitgebracht, waaronder velen op voorwaarde van de bestaande zetelverhouding;
Overwegende, dat Z.E. de Vice Minister President daarop ongevraagd, tegen het advies der Staten in, een plan tot wijziging van de zetelverdeling heeft ingediend;

Overwegende, dat daarover in den brede is gediscussieerd en over vier voorstellen is gestemd en alleen het voorstel van handhaving van de bestaande zetelverdeling een meerderheid behaalde;
Overwegende, dat de notulen van die vergadering op verzoek van de Nederlandse Regering op 6 Januari 1950 naar Zijne Excellentie de Gouverneur van de Nederlandse Antillen gezonden zijn en de thans ingekomen stukken 12 Januari Nederland verlaten hebben en de Nederlandse Regering van deze door haar zelf gevraagde notulen niet behoorlijk kennis genomen kan hebben;
Overwegende, dat het autonomiebeginsel impliceert, dat aan een gevraagd advies, over zaken, die alleen de inwendige aangelegenheden van de Nederlandse Antillen betreffen, ook gevolg wordt gegeven;
Besluiten het thans ingediend stuk en eventueel verder nog in te dienen stukken deze materie betreffende voor kennisgeving aan te nemen en een afschrift van deze motie te zenden aan Z.E. de Gouverneur van de Nederlandse Antillen en aan de Nederlandse Regering, en gaan over tot de orde van de dag.

Het is tekenend voor de koloniale verhoudingen van die tijd,dat de Nederlandse Regering de moties en de mening van de Staten in deze negeerde en toch de voorgenomen wijzigingen wenste door te zetten.
Toen het duidelijk werd aan de Staten uit welke oek de wind waaide, brachten de Staten een derde advies uit op 7 maart 1950 luidende:"
a. het derde lid van art. 118 wordt gelezen als volgt: "Elk onderwerp wordt bij eilandsverordening geregeld, ongeacht de bepalingen van deze wet of van de algemene maatregel van bestuur, dat het bij landsverordening wordt geregeld, indien 3/4 der leden, welke gezamenlijk een eilandsgebied vertegenwoordigen of voor wat

betreft Bonaire en de Bovenwindse eilanden, indien de gezamenlijke leden dezer eilanden, nadat een landsverordening te dier zake ingevolge (een nieuw) art. 74 lid 2 is verworpen op de wijze als bij reglement van orde te bepalen, zich er voor uitspreken, dat het onderwerp bij eilandsverordening dient te worden geregeld."

b. het vierde lid (oud derde) van art. 118 komt te luiden: "De besturen van de zelfstandige eilandsgebieden kunnen op paritaire basis regelingen treffen ter gemeenschappelijke behartiging van hun aangelegenheden."

c. aan art. 120 wordt een nieuw derde lid toegevoegd, luidende:

"Het bepaalde in art. 118 lid 3 is niet van toepassing ten aanzien van de bijdragen in de kosten van het bestuur van de eilanden, die niet in deze kosten kunnen voorzien."

d. in het eerste lid van art 121 wordt tussen de woorden "Koning" en "wordt" ingevoegd de woorden: "in overleg met de landsregering."

De onder c voorgestelde aanvulling van art. 120 beoogt de bijdragen in de kosten van de eilanden, die daarin niet zelf voorzien, verplicht te stellen voor de eilanden Aruba en Curacao.

In het systeem van volledige autonomie past, dat de benoeming van de gezaghebber geschiedt in overeenstemming met de landsregering, gehoord de eilandraad.

Op grond van het vorenstaande kunnen de artt. 103, 103a, 107 en 112 vervallen[1].

Na het aanbrengen van de voorgaande wijzigingen blijft de vaststelling van de definitieve verhoudingen tussen de vertegenwoordigingen der eilanden in de Staten van secundair belang. Immers bij eilandsverordening kan elke materie worden geregeld en hebben de besturen der verschillende eilanden ingevolge art. 118 lid 4 de bevoegdheid op paritaire basis in vrijwillige samenwerking hun belangen gemeenschappelijk te regelen.

Aangezien juist nu het vraagstuk van de zetelverhouding, dat secundair wordt, tot grote verschillen tussen de ei-

landen aanleiding geeft en de beslissing hierin momenteel niet urgent is, daar immers overeenstemming hierover bestaat, dat de nieuwe zetelverhouding eerst bij de tot standkoming van de eilandregeling, welke niet eens in concept gereed is, in werking zal treden, willen de Staten aan de Regering in overweging geven art. 74 te doen luiden als volgt:
"1. De Staten worden in bij landsverordening in te stellen kieskringen door de kiezers rechtstreeks gekozen in die samenstelling als bij algemene maatregel van bestuur zal worden bepaald.
Iedere kiezer brengt één stem uit. De verkiezingen zijn vrij en geheim.
2. Indien 3/4 van de leden, die gezamenlijk een eilandsgebied vertegenwoordigen, of voor wat betreft Bonaire en de Bovenwindse eilanden, indien de gezamenlijke leden dezer eilanden op de wijze als bij reglement van orde te bepalen, zich er voor uitspreken, wordt een landsverordening niet goedgekeurd dan met goedvinden van de meerderheden der gezamenlijke leden van de eilanden Curacao en Aruba op basis van pariteit".
Hierin zien de Staten een middel om het territorialiteitsbeginsel te verzoenen met het evenredigheidsbeginsel alsook een middel om te voorkomen, dat de leden, die het eiland Aruba of Curacao vertegenwoordigen rauwelijks een onderwerp naar de respectievelijke eilandraden zullen verwijzen.
De in art. 74 bedoelde Algemene Maatregelen van Bestuur kunnen in overleg met de Staten gelijktijdig met de eilandsverordening tot stand komen. Dit overleg kan op de gelukkigste wijze geschieden met een gevolmachtigde delegatie uit de Staten, die dan tegelijkertijd over de verdere uitwerking der eilandsregeling kan onderhanden.
Tenslotte mogen de Staten met een kort woord wijzen op de billijkheid van deze procedure. In de drie maanden sedert de komst van de vertegenwoordiger der Nederlandse Antillen met het Regeringsvoorstel tot wijziging van de tegenwoordige zetelverdeling zijn verschillende stelsels opgeworpen zonder dat zij naar de

gevoelens van de Staten diepgaand konden worden onderzocht. Het is zeer wel mogelijk, dat verder onderzoek van de diverse stelsels tot een voor allen aanvaardbare procedure zal leiden. Het is beslist onjuist deze mogelijkheid uit te sluiten, ook omdat vaststelling der verhoudingscijfers momenteel niet urgent is. Het overhaast vaststellen van deze cijfers in de Staatsregeling levert bovendien het gevaar, dat nieuwe inzichten alweer tot wijziging dier staatsregeling zullen moeten leiden. De Staten en de Regering hebben in gemeen overleg de huidige verhouding vastgesteld. Ongeveer een jaar geleden handhaafde de Regering deze verhouding in het concept - Interimregeling, 4 maanden geleden legden de Staten zich in overgrote meerderheid daarbij neer. Het inzicht in de mogelijke gevaren, die aan die verhouding voor het eiland Curacao verbonden kunnen zijn, is niet te danken aan de spanningen der laatste tijden, zoals door de Regering wordt gezegd. Dit inzicht had men reeds bij de tot standkoming der regeling. De tegenvoorstellen der Staten heffen die mogelijke gevaren op zonder enig eiland te kort te doen.
De Staten wensen overhaaste vastlegging van nieuwe verhoudingen te vermijden en veiligstelling van autonomie van alle eilanden door de in dit advies neergelegde procedure te bereiken.

De Staten wensten toen een delegatie naar de Nederlandse Regering te zenden, hetgeen door laatstgenoemde niet geapprecieerd werd. De Staten wendden zich toen tot de Staten - Generaal, die hen wilde ontvangen, nadat zij een "uitputtende schriftelijke uiteenzetting" over dit probleem hadden gegeven (zie voor reactie staten hierboven).
Van Helsdingen "De Staatsregeling van de Nederlandse Antillen van 1955" beschrijft op blz.170 de meningen van de Antilliaanse delegatie naar de Staten - Generaal als volgt:" In de samenkomst van de Antilliaanse delegatie met de Commissie van Voorbereding dezer Kamer op

17 Juli 1950 heeft de afgevaardigde van Aruba verklaard - zich daarbij sterk makende voor alle drie Arubaanse partijen -, deze nieuwe zetelverdeling niet te kunnen aanvaarden en te verwachten, dat, indien die toch zou worden aangenomen, Aruba opnieuw naar afscheiding van de andere Nederlandse Antillen zou streven. De afgevaardigde van Sint Maarten deed een mededeling omtrent teleurstelling bij de Bovenwinders, die elk der drie eilanden, hoe klein het ook moge zijn, als een gemeenschap beschouwen en daarvoor - in overeenstemming met hetgeen het geval is op de hen omringende Engelse en Franse eilanden - gaarne een eigen vertegenwoordiger zien optreden. De afgevaardigde van de Nationale Volkspartij, die bij de verkiezingen van Maart 1949 op Curacao het grootste aantal stemmen behaalde - zij het minder dan de drie andere Curacaose partijen tezamen -, bleek wel is waar met de vertegenwoordigers van de Democratische Partij en van de Katholieke Volkspartij van oordeel, dat de Interimregeling zo spoedig mogelijk behoorde tot stand te komen, mede in Aruba's eigen belang, doch meende tevens, dat Aruba op meer aanspraak kan maken dan het bij de voorgestelde nieuwe zetelverdeling is toegedacht.

Uiteraard moesten deze leden erkennen, dat krachtens de huidige zetelverdeling het mogelijk is, dat het grootste eiland, Curacao, met meer inwoners, en meer stemgerechtigden, dan de overige eilanden te zamen, door de andere eilanden wordt overstemd. Zij waren bereid dit onjuist te achten, doch waren niet er van overtuigd, dat de voorgestelde zetelverdeling, welke het mogelijk zou maken, dat Curacao alle andere eilanden zou overstemmen, wel juist zou zijn. Het dan gehuldigde evenredigheidsstelsel, toegepast op de tot één land samengevoegde zes eilanden of vier eilandgebieden, onderschat de waarde van de ook in deze Interimregeling erkende zelfstandigheid der eilandengebieden.

De aan het woord zijnde leden vroegen zich af, waarom de Regering - indien het de bedoeling is, noch Curacao noch Aruba met de andere eilanden een absoluut overwicht te geven - niet de verhouding 10 (Curacao), 8 (Aruba), 1 (Bonaire) en 1 (Bovenwinden) had verkozen. Zij zouden - in het licht ook van de in de bijlage tot dit verslag opgenomen telegrammen - gaarne ter zake het oordeel van de Regering vernemen. Verschillende andere leden verklaarden, daarop eveneens prijs te stellen. Zij voegden hieraan toe, mede ten aanzien van de boven reeds weergegeven gedachte van afzonderlijke vertegenwoordiging van elk der Bovenwindse Eilanden, als vormende elk een eigen gemeenschap, gaarne nader over de mening der Regering te worden ingelicht.

Voor het overige betwijfelden de eerst aan het woord zijnde leden, hun betoog vervolgende, of het waar zowel Curacao als Aruba hun eigen partijen hebben, in de praktijk wel dikwijls is voorgekomen of zal voorkomen, dat alle Curacaose tegenover alle Arubaanse Statenleden staan.

Ook stelden zij de vraag, of een goede Eilandenregeling niet even goed Curacao bij de huidige zetelverdeling zal kunnen tegemoetkomen als Aruba bij de nieuwe zetelverdeling zal moeten geruststellen.

De leden, hier aan het woord, achtten het begrijpelijk, dat in Aruba zekere ontevredenheid bestaat met betrekking tot het vraagstuk der zetelverdeling. Deze ontevredenheid kan niet worden verklaard zonder inachtneming van de controverse Curacao - Aruba, welke in de laatste tientallen van jaren zich heeft ontwikkeld. Zij beoordeelden deze controverse niet, doch meenden, dat de wijziging in de zetelverdeling ten nadele van Aruba alleen dan de ontevredenheid kan wegnemen, indien daarmede gepaard gaat een beperking van het centrale gezag en als gevolg daarvan een uitbreiding van het gezag der eilanden.

Intussen waren deze leden niet blind voor het gevaar, dat bij de zetelverdeling toch nog meerderheidsmisbruiken zouden kunnen plaats hebben. De Minister heeft verklaard, dat, wanneer het mogelijk ware geweest, een

Antilliaanse instantie te belasten met een met goede waarborgen omklede beroepsbehandeling ten behoeve der eilanden, hij zich daartegen niet zou hebben verzet. De aan het woord zijnde leden verklaarden, het in zoverre met den Minister eens te zijn, dat er inderdaad in de Antillen geen instantie bestaat, waaraan de beroepsbehandeling zou kunnen worden opgedragen, hetgeen echter huns inziens niet betekent, dat een zodanige instantie niet gevormd zou kunnen worden, al erkenden zij, dat het enkele bestaan van een beroepsinstantie wel eens het aantal conflicten betreffende meerderheidsmisbruiken zou kunnen doen toenemen.

/van Hieruit bleek duidelijk dat de afgevaardigde/Aruba namens de drie Arubaanse partijen en van Curacao, namens de grootste partij (NVP), het oneens waren met de voorgestelde zetelverdeling. De Regering zet toch door.
Als Eerste Kamer lid Jonckman hierover opmerkingen maakt, antwoordt minister Van Schaik als volgt:
Mijnheer de Voorzitter! Er zijn twee argumenten, die de Regering van het volgen van deze gedragslijn hebben weerhouden. In de eerste plaats was een spoedige herziening van de zetelverdeling in de ogen van de Regering toch wel ongemeen gewenst en urgent. Het werk en de werkkracht van de Staten lijden onder het acute geschil over de zetelverdeling. Deze kwestie is daar politiek troef. Zij beweegt de gemoederen in hoge mate en lijdt de aandacht af van de andere arbeid.
Wat nu de merites der nieuwe verdeling zelf betreft, zij heeft een zeer ernstig punt van beraad voor de Regering uitgemaakt. De Regering zou liever hebben gezien, dat men in de Antillen zelf gekomen was tot een solutie en van daaruit een eigen voorstel was uitgegaan, dat bevredigend genoemd kon worden. Daaraan zou de Regering niet alleen volle aandacht hebben gegeven, maar zij zou het

wellicht niet of nauwelijks gewijzigd hebben overgenomen. Maar de Staten van de Antillen zijn in dat opzicht volkomen steriel gebleven.
Na allerlei verworpen verdelingsvoorstellen is de enige positieve uitspraak, die in de Staten is gevallen, deze geweest: alles moet blijven zoals het op het ogenblik is. Daarbij kon de Regering zich vanzelfsprekend niet neerleggen. Zij heeft dus gezocht naar een oplossing, die zoveel mogelijk aan de verschillende bezwaren zou tegemoetkomen, zonder daarmede in al te groot conflict te geraken met de opvattingen in de verschillende delen van de Antillen. De verdeling is nu zo geworden, dat wordt voorgesteld een verhouding 12 - 8 - 1 - 1."
Hierop is maar een soort commentaar mogelijk : Je reinste kolonialisme.

(4) Laatste ontwikkelingen.

In 1967 bestond er op Aruba de volgende politieke verhouding. De AVP UNA PIA PRO vormden de eilandelijke regering.
De PPA echter die in de eilandsraad de oppositie partij was, vormde tezamen met D.P op Curacao de landsregering.
Dat de AVP haar strijd naar zelfstandigheid niet verlaten had blijkt wel uit het op 20 November 1967 in het leven roepen van een commissie die tot taak had te onderzoeken, welke wijzigingen in de eilandenregeling dienen te worden aangebracht tot realisatie aan een zo groot mogelijke zelfsbeschikkingsrecht voor Aruba.
Deze commissie heeft zich echter voornamelijk bezig gehouden met de financiële verhouding tussen de eilandgebieden en het land. Tot een eindrapport is deze commissie voorzover bekend niet gekomen.
Het jarenlange streven van Aruba naar zelfstandigheid krijgt in 1968 een enorme dreun. De Landsregering gaat dan namelijk in strijd met de strekking van de Eilandenregeling Ned. Antillen, over tot centraliseren van het kiesstelsel en de wetgeving inzake het wegverkeer die tot dan in handen van de eilandgebieden waren.
Artikel 70 van de Staatsregeling dat in leven was geroepen om de eilandgebieden een beroepsmogelijkheid te bieden tegen centralistische neigingen van de centrale regering bleek een wassen neus.
De affaire van 1968 heeft dit duidelijk aangetoond. De Eilandsraad van Aruba nam toen een motie aan, welke als volgt luidde:

De Eilandsraad van het Eilandgebied Aruba op heden 26 januari 1968 in openbare vergadering bijeen:

Gelet op het feit dat artikel 70 van de Staatsregeling van de Nederlandse Antillen de mogelijkheid biedt bij Algemene Maatregel van Rijksbestuur regelen te

stellen omtrent de gevallen waarin de vaststelling van een door de Staten goedgekeurde ontwerp - landsverordening niet zal geschieden dan na goedkeuring van een in die Algemene Maatregel aan te wijzen instantie;

OVERWEGENDE:

dat in het verleden bij herhaling is gewezen op de wenselijkheid van invoering van een dergelijke voorziening, die in feite een vorm van beroep is;

dat reeds in 1951 door de Nederlandse Regering, die ook geheel doordrongen was van de wenselijkheid van invoering van het beroepsrecht, een voorontwerp van een Algemene Maatregel van Rijksbestuur als bedoeld in Artikel 70 van de Staatsregeling van de Nederlandse Antillen, werd opgesteld;

dat dit voorontwerp in 1953 werd omgewerkt en aan de Eilandsraden van de eilandgebieden voor advies werd verzonden;

dat het gewijzigde ontwerp evenwel om diverse redenen nooit het Publicatieblad heeft bereikt;

dat het thans bij de Staten aanhangig gemaakte ontwerp tot wijziging van de Eilandenregeling, beogende een drastische beknotting van de eilandelijke autonomie, duidelijk aantoont hoe de belangen van een eiland, waarvan de meerderheid in de Eilandsraad niet in de Landsregering vertegenwoordigd is, door de Staten kunnen worden benadeeld;

dat een geval zoals bedoeld in Artikel 70 van de Staatsregeling van de Nederlandse Antillen zeker aanwezig moet worden geacht wanneer het betreft een landsverordening tot wijziging van de Eilandenregeling Nederlandse Antillen inhoudende beperking van de reeds verkregen zelfbeschikkingsrecht van een of meer eilandgebieden;

dat het beroepsrecht, wil het bij de bestaande politieke verhoudingen in de Nederlandse Antillen voor verwezenlijking vatbaar zijn, moet kunnen worden uitgeoefend bij besluit van de Eilandsraad genomen met volstrekte meerderheid van stemmen:

BESLUIT:

ter kennis van de Regering van het Koninkrijk te brengen:

1. dat de Eilandsraad van Aruba aandringt om op zo kort mogelijke termijn over te gaan tot vaststelling van de in artikel 70 van de Staatsregeling Nederlandse Antillen genoemde Algemene Maatregel van Rijksbestuur, die de mogelijkheid dient in te houden in beroep te komen tegen iedere landsverordening, die tegenstrijdig is met de belangen van een of meer der eilandgebieden;
2. dat de Eilandsraad van Aruba tevens verzoekt om bij vaststelling van deze Algemene Maatregel van Rijksbestuur duidelijk te stellen dat aan de Eilandsraad van het betrokken eilandgebied het recht toekomt om te beoordelen wanneer de belangen van het eilandgebied hantering van Artikel 70 van de Staatsregeling van de Nederlandse Antillen vorderen;

   en gaat over tot de orde van de dag.

De Nederlandse Regering reageerde als volgt:

"Naar aanleiding van uw brief van 1 februari 1968, no. 977 inzake nevenvermelde aangelegenheid gericht aan de Raad van Ministers van het Koninkrijk deel ik u namens voornoemde raad het volgende mede.

Waarborgen tegen onredelijke wijzigingen van de Eilandenregeling worden geboden in artikel 88, eerste lid van de Staatsregeling van de Nederlandse Antillen, terwijl artikel 70 van de Staatsregeling de mogelijkheid biedt een waarborg in het leven te roepen tegen vaststelling van ontwerplandsverordeningen, niet strekkende tot wijziging van de

Eilandenregeling. Artikel 88, eerste lid, moet dan ook gezien worden als een lex specialis die derogeert aan de algemene regel van artikel 70 van de Staatsregeling. Tot dusver is nimmer gebleken, dat de belangen van de Eilandgebieden vorderen, dat een algemene maatregel van rijksbestuur ex artikel 70 van de Antilliaanse Staatsregeling in het leven wordt geroepen, weshalve geen aanleiding wordt gevonden aan het verzoek van de Arubaanse Eilandsraad te voldoen".

Vermeld dient te worden dat de PPA oppositie partij in de eilandsraad op Aruba aan de totstandkoming van deze landsverordeningen heeft meegewerkt. De PPA handelde hierdoor regelrecht in strijd met haar eigen beginselen.

Eind 1971 confronteerde Nederland, de Nederlandse Antillen en Suriname met het feit dat het "Koninkrijk" niet op basis van het huidige Statuut kan worden voortgezet en dat er ingrijpende wijzigingen moesten plaats vinden.

Naar aanleiding van het Verslag aan de Staten van de Nederlandse Antillen van Dr. W.C.J. van Leeuwen gaat de Eilandsraad van Aruba op 9 November 1971 over tot in het leven roepen van de commissie die tot taak had. "een preadvies aan de Raad uit te brengen t.a.v. de toekomstige Staatkundige structuur van de Nederlandse Antillen in het algemeen en het Eilandgebied Aruba in het bijzonder. Deze commissie kreeg de naam van Arubaanse Raadscommissie Staatkundige Structuur. De heer G.F. Croes lid van genoemde commissie stelt in de vergadering van 13 januari 1972 voor om als uitgangspunt te stellen: De zelfstandigheid der eilandgebieden alsmede in hoeverre de eilandgebieden bevoegdheden wensen te delegeren aan een federaal gezag.

Op 27 Januari brengt de Arubaanse Raadscommissie

Staatkundige Structuur een tussentijds advies uit aan de eilandsraad. In dit advies komt de commissie tot de conclussie dat een realiseerbaar uitgangspunt zou kunnen zijn de vorming van een Antilliaanse federatie met inachtneming van de volgende basispunten:

1. de erkenning van de zelfstandigheid van Aruba als deelstaat van de te vormen federatie;
2. de erkenning en waarborg van het recht van de deelstaten tot vaststelling en wijziging van hun eigen constitutie (z.g.n. constitutionele autonomie);
3. de erkenning van het principe dat de bevoegdheden van het Centrale federatie gezag tot stand komen krachtens vrijwillige delegatie door de deelstaten.

Op 31 Januari 1972 neemt de Eilandsraad van Aruba een motie aan met de basis punten zoals voorgesteld door de Arubaanse Raadscommissie Staatkundige structuur en waarbij wordt toegevoegd onder punt

II dat de Eilandsraad van Aruba zich zal uitspreken over de banden met Nederland, eerst nadat er een duidelijk beeld verkregen is inzake onze toekomstige interne structuur.

In de overweging bij deze motie stelt de Eilandsraad van Aruba o.a. "dat het immers een onvervreemdbaar recht van de Arubaanse volksgemeenschap is om zelf haar staatkundige structuur en toekomst te bepalen.

Intussen was de Antilliaanse Sectie van de Koninkrijkscommissie met haar werkzaamheden begonnen. In haar vergadering op 3 februari 1972 besluit de Advies - Commissie van de Nederlandse Antilliaanse sectie van de Koninkrijkscommissie via de Antilliaanse Regering de eilandgebieden naar hun wensen over de toekomstige interne structuur van de

Nederlandse Antillen te vragen.

De volgende vragen worden op 7 februari aan de Eilandsraad van het Eilandgebied Aruba voorgelegd.

1. Indien de mogelijkheid aanwezig is dat elk der Eilanden van de Ned. Antillen een rechtstreekse band met Nederland kan onderhouden (d.w.z. niet via een centraalorgaan van de N.A.) zou één der eilanden van deze mogelijkheid gebruik willen maken?

Zo ja, zal de band een staatsrechtelijke dan wel een volkenrechtelijke moeten zijn?

2. Indien deze mogelijkheid niet aanwezig is (omdat Nederland geen medewerking daarvoor zou willen verlenen) doch wel aanwezig is indien de zes eilanden in één of ander vorm als eenheid (via een centraal orgaan) zouden optreden, zijn de eilanden bereid deze eenheid tot stand te brengen?

3. Welke zijn de wensen c.q. de eisen van ieder der zes eilanden om in het bevestigend geval de onder twee bedoelde éénheid te creeren?

Gaarne standpunten t.a.v. de volgende punten:

a. de positie van elk der eilanden in de bedoelde éénheid t.a.v. de organisatie van het eilandelijke bestuur (autonomie? souverein? eilandenregeling?)

b. Hoe moet de gewenste positie geregeld en eventueel gewijzigd worden? Door de eilanden, ieder op zich? Of in samenwerking met elkaar van een vergadering van daartoe aangewezen gedelegeerden van de eilanden?

c. Zijn er bepaalde onderwerpen waarvoor een gelijke regeling gewenst wordt geacht voor alle eilanden; zoals Invoerrechten - accijns - belastingen etc.?

d. Welke organisatie vorm moet deze éénheid als basis hebben? Federatie? of iets anders?

. Welke bevoegdheden zullen aan het Federaal (Centraal) Gezag moeten worden gedelegeerd?

4. Hoe zal de basis - regeling (constitutie) van de Federatie (Centraal orgaan) tot stand moeten worden gebracht en eventueel gewijzigd?

5. Zal de Federatie (Centraal - orgaan) moeten zijn een souverein staat? een republiek? Een "Commonwealth?

6. Zal de Federatie (Centraal - orgaan) banden moeten onderhouden met Nederland en of andere souvereine staten?
Gaarne opgave van onderwerpen die via deze banden moeten worden geregeld: zoals Defensie; Buitenlandse betrekkingen - Technische hulp etc.

7. Bestaat de wens bij één of meer van de zes eilanden om eventueel op zich een souvereine staat te vormen? Ook zo mogelijk samen met nog één of meer van de andere eilanden van de Ned. Ant.?
Zo ja - welk eiland of eilanden?

8. Wat is Uw standpunt t.a.v. de nationaliteit?
Moet de mogelijkheid van dubbele nationaliteit gecreerd worden?
Blijvend of aflopend? Gelegenheid voor uitoefening van een oppositierecht?

9. Moeten bijzondere regelingen met Nederland worden getroffen t.a.v. bepaalde onderwerpen in verband met het door U ingenomen standpunt m.a.w. de hierboven gestelde vragen?
Zo ja, gaarne opgave van de onderwerpen.

De Arubaanse Raadscommissie Staatkundige Structuur buigt zich over deze vragen doch alvorens zij advies aan de Eilandsraad van Aruba kan uitbrengen

verscheen er op 17 en 18 februari in de plaatselijke dagbladen berichten waarin het standpunt van de politieke partijen van Curacao inzake de wensen voor de toekomstige staatsvorm van de Ned. Ant. werd bekendgemaakt.
De Arubaanse Raadscommissie Staatkundige Structuur kennis genomen hebbende van deze berichten besluit dan het navolgende advies aan de eilandsraad uit te brengen op 28 februari 1972:
"In Uw openbare vergadering 18 februari 1972 besloot U de door de Minister - President aan Uw Raad voorgelegde vragen betreffende de toekomstige staatkundige structuur c.q. Status van de Nederlandse Antillen ter fine van advies in handen te stellen van onze commissie. Voor zo ver het binnen de ons gegeven tijd mogelijk was, hebben wij deze vragende laatste ontwikkelingen terzake nauwlettend volgende aan een grondige studie onderworpen en kunnen U thans dienaangaande het volgende berichten.
Naar aanleiding van het tussentijds advies van onze commissie dd. 27 januari 1972 betreffende de interne staatkundige structuur van de Nederlandse Antillen, heeft Uw Raad bij motie dd. 31 januari 1972 no. 1827 als Uw mening uitgesproken, dat het Eilandgebied Aruba bereid is mede te werken aan de vorming van een Antilliaanse Federatie, waaraan de eilanden vrijwillig deelnemen, uitgaande van de volgende basispunten:

1. de erkenning van de zelfstandigheid van Aruba als deelstaat van de te vormen federatie;
2. de erkenning en waarborging van het recht van de deelstaten tot vaststelling en wijziging van hun eigen constitutie (z.g. constitutionele autonomie).
3. de erkenning van het principe dat de bevoegdheden

van het centrale federale gezag tot stand komen krachtens vrijwillige delegatie door de deelstaten.

Teneinde duidelijk te laten uitkomen dat evenals bedoelde tussentijds advies Uw voormelde uitspraak uitsluitend betrekking heeft op een mogelijke nieuwe vorm van de interne structuur van de Nederlandse Antillen waarbij werd uitgegaan van een federaal stelsel, en dat daar mede geenzins bedoeld is een uitspraak te doen ten aanzien van de toekomstige (externe) status van de Nederlandse Antillen.

Teneinde duidelijk te laten uitkomen dat - evenals bedoeld tussentijds advies - Uw voormelde uitspraak uitsluitend betrekking heeft op een mogelijke nieuwe vorm van de interne structuur van de Nederlandse Antillen, waarbij werd uitgegaan van een federaal stelsel, en dat daarmede geenszins bedoeld is een uitspraak te doen ten aanzien van de toekomstige (externe) status van de Nederlandse Antillen, heeft U expliciet onder II van genoemde motie bepaald, dat U zich over de banden met Nederland zal uitspreken, eerst nadat er een duidelijk beeld verkregen is inzake onze toekomstige interne structuur.

Deze duidelijke uitspraak van Uw Raad legde een goede basis, waarop vanwege de Eilandgebieden in de Centrale Adviescommissie of anderszins zou kunnen worden nagegaan of en in hoeverre de vorming een eenheid volgens een federaal systeem onder de door Uw Raad voorgestane voorwaarden haalbaar zou zijn en of en in welke mate deze gedachte op een voor alle betrokken partijen aanvaardbare wijze zou kunnen worden uitgewerkt, waarbij onder meer van essentiële importantie is de delegatie van bevoegdheden aan het centrale federale gezag en de vertegenwoordiging van de deelstaten in de organen van de federatie.

Ondanks de strekking van Uw bovenbedoelde motie werd in de Centrale Adviescommissie zijdens een bepaalde Curacaosche partij meerdere malen vurig gepleit voor het hanteren van het evenredig kiesstelsel met betrekking

tot het tot stand komen van het federaal vertegenwoordigend lichaam, waarbij onomwonden de kreet van "one man one vote" werd gelanceerd.
Voorts hebben de politieke partijen op Curacao inmiddels een gezamenlijk standpunt bereikt inzake de wensen voor de toekomstige staatsvorm van de Nederlandse Antillen, waarbij onder andere gekozen is voor een onafhankelijke republiek met een gekozen staatshoofd en een twee - kamerstelsel, aldus blijkt uit berichten in een alhier verschijnend dagblad van 17 en 18 februari j.l. Volledigheidshalve mogen wij deze berichten hieronder citeren.
"De politieke partijen van Curacao hebben gisteravond een gezamenlijk standpunt bereikt de wensen voor de toekomstige staatsvorm van de Nederlandse Antillen. Het meest opzienbarende hierbij is de keuze van een republiek met een gekozen staatsvorm voor de Nederlandse Antillen en een Gemenebeststatus met de huidige Koninkrijkspartners. Over de vergadering van gisteravond zal nog een officieel communiqué worden uitgegeven." Aldus het bericht van 17 febrauri j.l. "De Curacaose politieke partijen D.P., Frente Obrero, MAN, MASA en NVP - Unie hebben zich in een officieel communiqué dat is ondertekend door de heren R.J. Isa (D.P.) en J. Evertsz (NVP - UNIE) onomwonden uitgesproken voor het bewerkstelligen van een onafhankelijke federale republiek als toekomstige staatsvorm van de Nederlandse Antillen.
Een geïnstitutionaliseerde vorm van volkenrechtelijke samenwerking met een of meer landen wordt voorshands door de gezamenlijke Curacaose politieke partijen als aanvaardbaar geacht. Voorzover betreft de interne structuur van de Nederlandse Antillen gaan de gezamenlijke Curacaose politieke partijen er vanuit dat de bevoegdheidssferen van Federatie en deelstaten scherp dienen te worden gescheiden. Dit betekent dat de federale overheid en eilandelijke overheden ieder binnen hun bevoegdheidssfeer onaf-

hankelijk zijn. Constitutionele bepalingen dienen in het leven te worden geroepen die de scheiding van deze bevoegdheidssferen op onpartijdige wijze waarborgen. Ter waarborging van de vast te stellen afbakening van de bevoegdheidssferen tussen Federaal en Eilandelijk gezag dienen naar de mening van de gezamenlijke Curacaose politieke partijen wijzigingen van deze bevoegdheidssferen slechts mogelijk te zijn via een uitspraak met een gekwalificeerde meerderheid van het federaal vertegenwoordigend lichaam, welke gebaseerd dient te zijn op een twee - kamerstelsel, aldus het communiqué van de gezamenlijke partijen." Tot zover voornoemd communiqué zoals vermeld in bedoeld dagblad van 18 februari j.l. Verder is het een algemeen bekend staand feit, dat in de onlangs gehouden openbare vergadering van de Staten van de Nederlandse Antillen, waarin de Landsbegroting voor het dienstjaar 1972 werd behandeld, de kwestie toekomstige staatkundige structuur c.q. status van de Nederlandse Antillen bijzonder veel belangstelling had. Ook bij deze officiele gelegenheid kon helaas worden geconstateerd, dat op ondubbelzinnige wijze er blijk van werd gegeven, dat de Curacaosche partijen op het door hen ingenomen standpunt blijven staan, waarbij uitdrukkelijk werd verklaard, dat dit standpunt niet zomaar werd gelanceerd om reacties op te wekken. Met betrekking tot het vorenvermelde mogen wij U op het volgende wijzen. Wat betreft het samenstellen van de federale vertegenwoordiging op basis van het evenredig kiesstelsel, kan worden opgemerkt dat dit in feite hierop neerkomt, dat één eiland, te weten Curacao, meer dan de helft van het totaal aantal zetels zal verkrijgen.

Gaat men in dit verband uit van de verhouding Aruba - Curacao dan leidt bedoeld stelsel er toe, dat Aruba minder dan de helft van het aantal zetels van Curacao krijgt toegewezen, hetgeen gezien het stre-

ven van Aruba - zowel in het verleden als heden - naar zelfstandigheid niet acceptabel is.
Bedoeld systeem van een onafhankelijke republiek met een gekozen staatshoofd zal er voorts toe leiden, dat de keuze op dit staatshoofd, zijnde een uitermate belangrijk staatsorgaan, de facto bepaald zal worden door het eiland met grootste aantal inwoners - kiezers in casu het eiland Curacao. Ook dit brengt uiteraard voor de vorming van een eenheid volgens het federaal stelsel - in ieder geval voor Aruba - onoverkomenlijke bezwaren met zich mee en is eveneens onaanvaardbaar.
Ofschoon het ons belend is, dat in het kader van een federaal systeem normaliter gekozen wordt voor een twee - kamerstelsel, in welk stelsel de aard van een der kamers (senaat) is die van een rem en tegenwicht op de grote onderdelen van het geheel, zijn wij van mening, dat een dergelijk stelsel niet nodig is, wanneer de vertegenwoordiging in de legislatieve (één kamer) van de federatie op een voor alle betrokken partijen aanvaardbare wijze kan worden geregeld, zulks afgezien van de aan dit stelsel verbonden financiële bezwaren, waarop wij thans niet zullen ingaan.
Met het kiezen voor een onafhankelijke republiek hebben bedoelde partijen zich tevens uitgesproken over de toekomstige (externe) status van de Nederlandse Antillen.
Het is evident, dat een dergelijke status - en zeer zeker onder de door genoemde partijen voorgestane voorwaarden - volkomen van de hand moet worden gewezen.
Gezien bovenbedoelde ondervinding in de Centrale Adviescommissie, het standpunt van de Curacaosche politieke partijen en de verklaringen in de Staten

van de Nederlandse Antillen, kan ongetwijfeld worden gesteld, dat het - onder de gegeven omstandigheden - de vurige wens is van het Arubaanse volk, dat zich bewust is van zijn onvervreemdbaar recht zelf zijn toekomst en status te bepalen, om rechtstreeks banden met Nederland te onderhouden.
In verband hiermede achten wij het van groot belang en als een primaire vereiste dat vanwege Uw Raad zelf - alvorens over te gaan tot benatwoording van de door de Minister - President gestelde vragen - terzake overleg wordt gepleegd met Nederland.
Wij mogen U daarom adviseren binnen de kortst mogelijke termijn een delegatie uit Uw midden naar Nederland af te vaardigen, teneinde aldaar met de Regering in de geest van artikel 26 van de Eilandenregeling Nederlandse Antillen besprekingen te voeren betreffende de wens van het Arubaanse volk ten aanzien van zijn toekomst en status. De Minister - President ware thans in de geest van het vorenstaande te berichten."
Reeds op 29 februari wordt er een eilandsraadvergadering gehouden en neemt de eilandsraad unaniem de navolgende motie aan: De Eilandsraad van Aruba, heden de 29e februari 1972, in openbare vergadering bijeen;

Gelezen: het advies van de Arubaanse Raadscommissie Staatkundige Structuur dd. 28 februari 1972, betreffende de brief van de Minister - President van de Nederlandse Antillen dd. 7 februari 1972 no. 1069/JAZ, inzake de toekomstige staatkundige structuur c.q. status van de Nederlandse Antillen;

Overwegende:

- Dat de Eilandsraad van Aruba in zijn verklaring van 31 januari 1972 no. 1827 te kennen heeft gegeven dat het Eilandgebied Aruba op vrijwillige basis bereid is mede te werken aan de vorming van een Antilliaanse Federatie, uitgaande van de volgende basispunten:
  1. de erkenning van de zelfstandigheid van Aruba als deelstaat van de te vormen federatie;
  2. de erkenning en waarborging van het recht van de deelstaten tot vaststelling en wijziging van hun eigen constitutie (zg. constitutionele autonomie);
  3. de erkenning van het principe dat de bevoegdheden van het centrale federale gezag tot stand komen krachtens vrijwillige delegatie door de deelstaten.
- dat in bedoelde verklaring tevens naar voren werd gebracht dat de Eilandsraad van Aruba zich over de banden met Nederland zou uitspreken, nadat er een duidelijk beeld verkregen is inzake onze toekomstige interne staatsstructuur;

- dat blijkens een A.N.P. - bericht van 18 februari 1972, opgenomen in de alhier circulerende dagbladen, de Curacaose politieke partijen D.P., Frente Obrero, M.A.N., M.A.S.A. en N.V.P. - U zich onder meer onomwonden hebben uitgesproken voor het bewerkstelligen van een onafhankelijke federale republiek met een federaal vertegenwoordigend lichaam, gebaseerd op een twee - kamerstelsel;

- dat de door voormelde partijen voorgestane onafhankelijke republikeinse staatsvorm - met de introductie van een gekozen staatshoofd voor de Nederlandse Antillen - er toe zal leiden, dat de keuze van het staatshoofd, zijnde een uitermate belangrijk staatsorgaan, de facto bepaald zal worden door het eiland met het grootste aantal inwoners/kiezers, in casu het eiland Curacao;

- dat dit des te meer klemt nu er gegronde redenen en aanwijzigingen zijn om aan te nemen dat in grote sectoren van de Curacaose partij - politieke constellatie er van uit wordt gegaan dat in het door hen voorgestane twee - kamerstelsel het "Huis van Afgevaardigden" gekozen dient te worden op basis van evenredige vertegenwoordiging terwijl zelfs een twee - kamerstelsel, mede gelet op de daaraan verbonden financiële konsekwenties, overbodig kan worden geacht wanneer de vertegenwoordiging in de federale legislatieve op een voor alle betrokken partijen aanvaardbare wijze kan worden geregeld;

- dat de gesignaleerde uitgangspunten van de Curacaose politieke partijen niet stroken met het federale stelsel, dat Aruba voor ogen staat temeer daar zij indruisen tegen de daaraan ten grondslag liggende realiteiten. Immers Aruba staat een op doelmatigheidsgronden in het leven geroepen staatkundig verband voor, waarin de eilanden, zijnde de facto gescheiden bevolkings-

groepen met nog weinig onderlinge gevoel van saamhorigheid en lotsverbondenheid, op basis van gelijkheid - dus afgezien van grootte en bevolkingsaantal - zullen streven bepaalde belangen gemeenschappelijk te behartigen, daarbij rekening houdende met de in de verklaring van 31 januari 1972 vermelde basispunten;

- dat bedoelde uitgangspunten en bepaalde ontwikkelingen daarmee verband houdende voorts grote bezorgdheid hebben gewekt in brede kring van de Arubaanse bevolking daar zij daarin een gevaar onderkent voor haar fundamentele volksbelangen waaronder haar recht om zelf haar staatkundige structuur en toekomst te bepalen;

- dat de Minister - President van de Nederlandse Antillen de Eilandsraad van Aruba bij brief dd. 7 februari 1972 no. 1069 een aantal vragen ter beantwoording heeft voorgelegd met betrekking tot de toekomstige staatkundige structuur van de Nederlandse Antillen waarbij de eerste vraag verluidt als volgt:
  "Indien de mogelijkheid aanwezig is dat elk der eilanden van de N.A. een rechtstreekse band met Nederland kan onderhouden (d.w.z. niet via een centraal orgaan van de N.A.) zou één der eilanden van deze mogelijkheid gebruik willen maken? Zo ja, zal de band een staatsrechtelijke dan wel een volkenrechtelijke moeten zijn?"

- dat ter beantwoording van deze vraag, mede gezien in het licht van het voorgaande, nader overleg met Nederland geboden is;

Gelet op: artikel 26 van de Eilandenregeling Nederlandse Antillen;

I. Op de kortst mogelijke termijn een delegatie uit zijn midden naar Nederland af te vaardigen met opdracht:

a. de belangen van het eilandgebied Aruba in het kader van de staatkundige ontwikkelingen in de Nederlandse Antillen bij de Nederlandse Regering en andere bevoegde instanties aldaar voor te staan;

b. het standpunt van het eilandgebied Aruba in het licht van het voorgaande aldaar te vertolken en toe te lichten;

c. met de Nederlandse Regering overleg te plegen inzake het onderhouden van rechtstreekse banden met Nederland.

II. De delegatie samen te stellen als volgt:
leden: de heren G.A. Oduber, G.F. Croes en C. Yarzaray zijnde tevens leden van de Arubaanse Raadscommissie Staatkundige Structuur;
adviseurs: de heren A.J. Booi en A.J. Muyale.

III. Dat de aan deze afvaardiging verbonden kosten ten laste zullen worden gebracht van de begroting voor het dienstjaar 1972.
Aldus vastgesteld in de openbare vergadering van 29 februari 1972.

Door de Arubaanse Raadsdelegatie werd bij haar aankomst in Nederland de volgende verklaring afgegeven:

"Wij kunnen niet tevreden zijn met een tweede plaats achter Curacao in een Antilliaanse republiek, en zelfs in een federatief verband zijn wij daar

bang voor. Het is ons onvervreemdbaar recht om zelf te beslissen over onze eigen toekomstige staatkundige status. Wij wensen helemaal geen republiek van de verenigde Antilliaanse eilanden, want daarin zouden wij volgens het one man, one vote-systeem met een gekozen president bij voorbaat tot een ondergeschikte positie zijn gedoemd. Wij wensen voor Aruba aparte zelfstandigheid met heel nauwe banden met Nederland", aldus een door de Arubaanse eilandsraad afgevaardigde delegatie. Regering en oppositie zijn het ten aanzien van dit vraagstuk voor 100 procent met elkaar eens: zij wensen de nauwe band met Nederland te behouden, hoe men het statuut ook wil gaan wijzigen, en ze willen veel liever op eigen benen gaan staan, dan in een republiek of in federatief verband onder Curacao de tweede viool te spelen.

De Arubaanse delegatie kwam met Minister Lardinois, destijds Minister belast met Surinaamse en Ned. Antilliaanse zaken overeen, dat het overleg met de eilandsraad van Aruba zou worden voortgezet. Vóór het overleg met de eilandsraad veranderde de P.P.A van mening door een verklaring uit te geven waarin gesteld werd dat de P.P.A. zijnde toen de grootste partij in de eilandsraad, voorstander was van een federatie, welke verklaring uiteraard grote beroering verwekte omdat het in flagrante tegenstrijd was met de "verklaring van Schiphol".
De besprekingen met Lardinois waren toen vanzelfsprekend gedoemd te mislukken.
Lardinois verklaarde dan ook, dat Nederland er niets voor voelt om staatsrechtelijke banden aan te gaan met één van de eilanden.
Bij K.B. van 5 januari 1972 no. 1 werd ingesteld de z.g. Koninkrijkscommissie Staatkundige Hervorming. Deze commissie zou van 28 augustus tot en met 2 september 1972 te Paramaribo bijeen komen.

In verband hiermede nam de Eilandsraad van Aruba de volgende motie aan:

De Eilandsraad van Aruba, heden de 14de augustus 1972, in openbare vergadering bijeen:

Kennis genomen hebbende van het feit dat de werkgroepen van het bij Koninklijk Besluit van 5 januari 1972 no. 1 ingestelde z.g. Koninkrijkscommissie Staatkundige Hervorming van 28 augustus tot en met 2 september 1972 te Paramaribo Suriname bijeen zullen komen:

OVERWEGENDE:

-dat in de vergadering van 12 januari 1972 van de adviescommissie van de Antilliaanse sectie van de z.g. Koninkrijkscommissie Staatkundige Hervorming werd overeengekomen allereerst de inter-eilandelijke verhoudingen aan de orde te stellen;

-dat mede naar aanleiding hiervan de Eilandsraad van Aruba op 31 januari 1972 verklaard heeft, dat hij zich zal uitspreken over de banden met Nederland (de externe verhoudingen), eerst nadat er een duidelijk beeld verkregen is inzake de in de eerste considerans bedoelde verhoudingen;

-dat de werkzaamheden in bedoelde adviescommissie echter - ondanks herhaaldelijk protest van Arubaanse zijde - in zodanige banen worden geleid dat er geen rekening wordt gehouden met de inter-eilandelijke verhoudingen doch slechts met de externe verhoudingen tussen de landen van het Koninkrijk, hetgeen grote bezorgdheid heeft gewekt onder de Arubaanse leden in de commissie, daar zij daarin een gevaar onderkennen voor de fundamentele belangen van de Arubaanse bevolking;

-dat deze gang van zaken zich ook niet verdraagt met de verwachtingen, welke tijdens de op 28 maart 1972 te 'sGravenhage gehouden plenaire zitting van de Koninkrijkscommissie werden gewekt, te weten dat de Antilliaanse sectie in voldoende mate rekening zou moeten houden met de bijzondere wensen van het

eilandgebied Aruba;

- dat in dit verband mede naar voren mag worden gebracht dat de bij raadsbesluit dd. 29 februari 1972 samengestelde Raadsdelegatie reeds tijdens haar onderhoud van 20 maart 1972 met Minister Ir. P.J. Lardinois in Nederland onder meer het volgende heeft gesteld:
  "Aruba loopt het gevaar, gezien de meerderheid die Curacao heeft, zowel in de Antilliaanse sectie van de Koninkrijkscommissie, als in de Staten van de Nederlandse Antillen, meegesleurd te worden in een constellatie waarvan zij geen deel wenst uit te maken";
- dat in het licht van het voorgaande het indienen van voorstellen, welke de wensen van Aruba negeren, door de Antilliaanse sectie van de Koninkrijkscommissie dient te worden voorkomen;

GELET OP:

het onvervreemdbaar recht van iedere Volksgemeenschap-derhalve ook de Arubaanse - om zelf haar staatkundige structuur en toekomst te bepalen;

BESLUIT:

I. De Regering van de Nederlandse Antillen te verzoeken om alsnog een topoverleg tussen de eilanden van de Nederlandse Antillen te doen houden waarin de eilandsraden, door daartoe door hen aangewezen vertegenwoordigers, de toekomstige interinsulaire verhoudingen gezamenlijk kunnen bespreken en nader formuleren.

II. De Regeringen van de landen van het Koninkrijk te verzoeken het daarheen te willen leiden dat de werkzaamheden in de bij Koninklijk Besluit dd. 5 januari 1972 no. 1 ingestelde z.g. Koninkrijkscommissie Staatkundige Hervorming worden opg

schort totdat het hierboven onder I bedoelde topoverleg heeft plaatsgevonden en de standpunten van de diverse eilanden nader zijn geformuleerd,

en gaat over tot de orde van de dag.

De Movimiento Electoral di Pueblo die op 9 februari 1971 werd opgericht en die eerst voorstandster was van een federatie,wijzigde naar aanleiding van het standpunt van de Curacaose politieke partijen haar standpunt. Ze wilden nu een Aparte Status voor Aruba.
De vergadering te Paramaribo werd geen succes voor de "Status-Aparte". Nederland stond er afwijzend tegenover, terwijl Suriname zich zeer voorzichtig opstelde. Betico Croes deelde toen mede, dat hij niet verder wenste deel te nemen aan de besprekingen en zich tot de Arubaanse bevolking zou wenden. Hierna volgde een manifestatie op Aruba op 18 Maart 1972. De manifestatie werd een overweldigend succes. Het dagblad "Amigoe di Curacao" schreef er het volgende over:
"Imposante manifestatie in Wilhelmina-stadion voor aparte staatkundige status voor Aruba. Oranjestad.- Duizenden mensen - de schattingen lopen uiteen van zes tot achtduizend personen- uit alle hoeken van Aruba waren gistermorgen in het Wilhelminastadion aanwezig om deel te nemen aan de manifestatie welke de MEP organiseerde om haar wensen voor een aparte status nog eens te benadrukken aan de vooravond dat de Koninkrijkscommissie op Aruba gaat vergaderen. MEP - leider Betico Croes stelde dat hij geen medewerking had kunnen krijgen om een referendum onder het volk te houden en dat mede daarom het volk bijeen was gekomen om te tonen dat het achter de aparte-statusgedachte staat".

Een Nederlands delegatielid was van deze manifestatie zodanig onder de indruk dat hij suggereerde dat Aruba

zich voortaan zou moeten beroepen op artikel 1 lid 1 van de "International Convenant on Civil and Political Rights" luidende: "All people have the right of self determination. By virtue of that right they freely determine their political status and freely pursue their economic, social and cultural development".

Het standpunt van de M.E.P. werd door Betico Croes duidelijk naar voren gebracht in een schrijven aan de Adviescommissie van de Nederlands- Antilliaanse sectie van de Koninkrijkscommissie.
Het luidde als volgt:

1. Allereerst dient gesteld te worden dat het een ONVERVREEMDBAAR recht is van de Arubaanse volksgemeenschap om te beslissen over haar eigen staatkundige toekomst.
2. Het oordeel van de Arubaanse bevolking hieromtrent dient middels een plebisciet onder de bevolking van Aruba tot uiting te komen.
3. Wijziging van de huidige rechtsorde of de keuze naar een geheel nieuwe rechtsorde dient de goedkeuring weg te dragen van alle partners, die vrijwillig zich daartoe bereid verklaren.
4. Indien de desiderata van de onderscheidene partners te zeer divergeren, dan zal er dezerzijds de voorkeur aan een bipartitie-overleg gegeven worden tussen Nederland en de Antillen, met dien verstande echter dat de Arubaanse delegatie zich zelfstandig opstelt binnen de Antilliaanse delegatie, met de mogelijkheid ook buiten de Antilliaanse delegatie zelfstandig te kunnen opereren.

A. STATUUT als uitgangspunt.

De voorkeur van de M.E.P. gaat uit naar handhaving van de Staatsrechtelijke banden met het Statuut als uitgangspunt (een gewijzigd Statuut dus), in welke nieuwe rechtsorde:

a. Aruba, naast Nederland, Suriname en de Antillen, als vierde partner een eigen positie verkrijgt.

b. De M.E.P. kan zich in grote lijnen verenigen met de gedachte van Dr. Monte, zoals vervat in zijn werkstuk aan de Staatsrechtelijke Werkgroep, met die aantekening echter dat hetgeen hij voor wat betreft Nederlandse Antillen stelt, steeds van toepassing is op Aruba, zoals onder a. gesteld.

c. Ons is niet helemaal duidelijk en behoeft nadere toelichting de onder "Onderdeel B: de wetgevende macht" nieuw in te stellen Koninkrijksraad die wederom als onderverdeling voorkomt onder "de uitvoerende macht".

d. Een bijzondere samenwerkingsvorm dient in het leven te worden geroepen tussen Aruba en de Antillen.

B. Deze Staatsrechtelijke banden dienen uiteindelijk - niet overhaast, maar na een rustige groei doorgemaakt te hebben - omgezet te worden in verhoudingen van Volkenrechtelijke aard, steeds weer in aanmerking nemende Aruba's aparte status buiten Antilliaans verband.

C. GEMENEBEST.

a. Zo de handhaving van de Staatsrechtelijke banden - dus met het Statuut als uitgangspunt - geen haalbare zaak blijkt te zijn, hetgeen wij ten zeerste betwijfelen, dan zijn wij bereid onze medewerking te verlenen aan de pogingen om tot een Gemenebest te geraken. Het moet dan zijn een Gemenebest naar Model A, zoals vervat in de discussienota van Mr. C.E. Dip en Drs. E.N. Kleinmoedig, ONDER DE VOORWAARDE ECHTER DAT ARUBA EEN SOUVEREINE POSITIE BINNEN HET GEMENEBEST INNEEMT.
Onder het begrip "souvereiniteit" dient te worden verstaan: "Onafhankelijkheid binnen de

nationale sfeer". (zie discussienota Dip/Kleinmoedig op blz. 5).

Het wordt dan een Gemenebest met de Koning als Staatshoofd van Nederland, Suriname, Antillen en Aruba, die in de laatste 3 genoemde landen vertegenwoordigd wordt door een Gouverneur.

b. De vier landen dienen in gemeen overleg het beleid uit te stippelen aangaande de onderwerpen zoals opgesomd op blz. 20 van de discussienota Dip/Kleinmoedig.

c. M.E.P. huldigt de opvatting dat ernaar gestreefd dient te worden dat de Hoge Raad der Nederlanden als Hof van Cassatie voor de Nederlandse Antillen en Aruba moet blijven fungeren.

d. Naast de Gemenebestregeling dienen Aruba en de Antillen speciale regelingen te treffen omtrent de bijzondere samenwerking tussen deze twee delen, en regelingen tussen deze twee delen gezamenlijk met Nederland, in het bijzonder, regelingen betreffende de Technische Hulp en de Associatie met de E.E.G.

Slot.

Uitdrukkelijk zij nogmaals vermeld, dat onze voorkeur uitgaat naar een Gewijzigd Statuut. De M.E.P. wil zijn bereidheidsverklaring om mee te werken aan de vorming van een Gemenebest niet onthouden, doch slechts ALS HET NIET ANDERS KAN, en onder de gestelde voorwaarden.

Onze bijdrage aan de Volkenrechtelijke Werkgroep dient slechts gezien te worden als een stuk om ook in genoemde groep de nadruk te leggen op de innige wens van de Arubaanse bevolking naar een "APARTE STATUS" buiten Antilliaans verband".

Aangezien de M.E.P. duidelijk wilde maken dat het Arubaanse volk achter de M.E.P. stond, stelde zij een motie voor in de Eilandsraadsvergadering van 28 februari 1973 die als volgt luidde:

"De Eilandsraad van Aruba in openbare vergadering bijeen, op heden 28 februari 1973:

Overwegende:

- dat het Arubaanse volk het onvervreemdbaar recht bezit haar eigen lot te bepalen;
- dat in het kader van de actuele vragen m.b.t. de toekomstige staatkundige structuur van Aruba de meningen verdeeld zijn onder de leden van de verschillende fracties in de Eilandsraad;
- dat enkele leden voorstanders zijn van participatie van Aruba aan een in een nieuwe rechtsorde te vormen Antilliaanse Federatie, terwijl andere leden iedere vorm van participatie van Aruba in een federatie volkomen van de hand wijzen en fervente voorstanders zijn van een aparte status voor Aruba buiten de Nederlandse Antillen;
- dat het, gezien de gewichtige aard van deze materie die het Arubaanse volk in het wezen van zijn bestaan treft, wenselijk wordt geacht het volk zelf over zijn lot te laten beslissen;
- dat hieraan de gedachte ten grondslag ligt, dat geen enkel volk een staatsvorm mag en kan worden opgedrongen;

BESLUIT:

I. Bij wijze van opiniepeiling binnen 4 maanden een plebisciet onder de Arubaanse bevolking te houden;

II. De raadscommissie Staatkundige Structuur uit te nodigen hieromtrent concrete voorstellen aan de Raad te doen toekomen;

III. Te bepalen, dat de hieraan verbonden kosten ten laste komen van de eilandsbegroting van het dienstjaar 1973.

En gaat over tot de orde van de dag".

Eilandsraadslid G.A. Oduber van de P.P.A. was van mening: "Mijnheer de Voorzitter, we hebben voor ons de motie - als ik de woorden van de heer Betico Croes goed begrijp - welke de manier is waarop het volk haar mening over de staatkundige structuur van de Antillen in het algemeen en die van Aruba in het bijzonder kan uitdrukken.
Dit is een motie, waar we het helemaal mee eens kunnen zijn, mijnheer de voorzitter, want door een opiniepeiling krijg je de indruk, van hetgeen het volk wenst voor wat betreft de staatkundige structuur. Met één uitzondering, mijnheer de voorzitter, dat wij geloven zoals reeds eerder in deze Raad door diverse leden van onze fractie naar voren werd gebracht, dat wanneer deze opiniepeiling plaats vindt, het derde punt, waarin gesteld wordt dat de kosten ten laste van de eilandsbegroting dienstjaar 1973 zullen komen, afgevoerd kan worden, mijnheer de voorzitter, aangezien de datum waarop deze opiniepeiling plaats zal vinden (naar ik begrepen heb op 3 augustus) alle kosten voor rekening van het Land zullen komen.
Het gaat hier niet om, mijnheer de voorzitter, dat men niet wil stemmen voor partij X omdat men er niet mee eens is met de politiek van deze partij.
Nee, als de partij een zekere vorm van staatkundige structuur propageert of er voorstander van is, dit in beginsel het voornaamste verschil is tussen de politieke partijen op Aruba.
Daarom juichen wij het idee van deze motie op zichzelf toe, maar geloven wij dat dit achterwege kan blijven, omdat op 3 augustus de Statenverkiezingen gehouden zullen worden, welke voor rekening van de Centrale Regering zullen komen, en dan zal er onge-

twijfeld naar voren komen, al is het niet op een volkomen direkte wijze, doch indirekt, wat de mening van de Arubaanse bevolking in zijn totaliteit zal zijn".

Bij de verkiezingen voor de Staten van de Nederlandse Antillen van 3 augustus 1973 ging het dan ook om de keuze Federatie zoals voorgestaan door de P.P.A. of "Status Aparte" gepropageerd door de M.E.P.

De uitslag van de verkiezingen van 3 augustus zijn bekend. De M.E.P. behaalde met haar "Status Aparte" een overweldigende meerderheid. De Arubaanse bevolking had overduidelijk gekozen voor "Status Aparte".

De leider van de P.P.A., de heer Osbaldo Croes, verklaarde, direkt na de verkiezingen in een televisietoespraak, dat de P.P.A. de wens van de Arubaanse bevolking ten aanzien van de "Status Aparte" zou respecteren.

Op 19 december 1973 dienen de heren, G.F. Croes, E.J. Vos, E.M. de Kort, F.D. Figaroa en D. Leo allen leden van de M.E.P. de navolgende motie in bij de Staten van de Nederlandse Antillen:

MOTIE

De Staten van de Nederlandse Antillen in openbare vergadering bijeen op heden 19 december 1973..

Overwegende:

- dat het een onvervreemdbaar recht van ieder volk is om zijn staatkundige toekomst zelf te bepalen;
- dat met betrekking tot de Nederlandse Antillen dit onvervreemdbaar recht ten opzichte van elk der eilanden van toepassing dient te zijn;
- dat in het proces van de staatkundige ontwikkeling van de Nederlandse Antillen op Aruba steeds de wens heeft geleefd van dit onvervreemdbaar recht gebruik te maken;

- dat deze wens herhaaldelijk tot uiting is gebracht en wel sedert 1931 tot heden;
- dat tijdens de onderhandelingen van de Ronde Tafel Conferentie in 1948 een motie werd aangenomen, waarbij aanvaard werd dat in beginsel de wens van Aruba voor een afzonderlijke status, dient te worden geeerbiedigd;
- dat de verwezenlijking hiervan bij de totstandkoming van het Statuut voor het Koninkrijk op bezwaren voortvloeiende uit de Grondwet is gestuit;
- dat op grond van het voorafgaande door Aruba het standpunt werd ingenomen, dat de alstoen ingevoerde rechtsorde als een overgangsregeling moest worden gezien en dat Aruba de realisering van zijn wens alsnog zou blijven voorstaan;
- dat nu de Nederlandse Antillen aan de vooravond staan van ingrijpende wijzigingen van de staatkundige structuur het moment is aangebroken voor Aruba om zijn wens, gebaseerd op bovenaangehaalde beginsel, te realiseren;
- dat dit streven dient te worden gerespecteerd en al het mogelijke moet worden gedaan om het te verwezenlijken;

BESLUIT:

I. Te onderschrijven het beginsel dat het een onvervreemdbaar recht van iedere volksgemeenschap is, en derhalve van elk der eilanden van de Nederlandse Antillen, om de eigen staatkundige toekomst te bepalen;

II. Dat vooruitlopende op de verwezenlijking van de souvereiniteit van de Nederlandse Antillen de Staten en de Regering voortdurend ernaar zullen moeten streven om de wens van de Arubaanse bevolking ten aanzien van zijn staatkundige status, alsmede die van de bevolkingen van elk der andere eilanden van de Nederlandse Antillen omtrent hun staatkundige status te realiseren;

III. Dat de Staten en de Regering van de Nederlandse Antillen binnen de huidige regeringsperiode en vooruitlopende op de realisering van de uiteindelijke status der eilanden ernaar zullen streven vergaande bevoegdheden aan de Eilandgebieden over te dragen op nader te bepalen tijdstippen.

Deze motie werd met slechts één stem tegen aangenomen.
Op grond van deze motie en de Regerings verklaring van 31 januari 1974 waarin ondermeer,
Staatkundig Structuur

Op staatkundig terrein zal de Centrale Overheid haar beleid zoveel als mogelijk afstemmen op de wensen der eilandgebieden, wat ook de mening Uwer Staten is ingevolge de motie dd. 19 dec. j.l. De Regering zal in de komende periode na overleg met alle Bestuurscolleges in Eilandsraden en na een gedegen onderzoek structuurwijzigingen v.w.b. de Staatsregeling en ERNA entameren..........,
organiseerde het Departement Staatkundige Structuur Eilanden een interinsulair topoverleg die van 25 tot 29 augustus op Aruba werd gehouden.
In verband met het komende topoverleg neemt de eilandsraad van Aruba de navolgende motie aan.

De Eilandsraad van Aruba, heden de 2e augustus 1974, in openbare vergadering bijeen;
Overwegende:
- dat het Arubaanse volk souverein is;
- dat het het onvervreemdbaar recht van ieder volks is om zelf zijn staatkundige toekomst te bepalen;
- dat het vanouds een vurige wens is van de Arubaanse volksgemeenschap om een afzonderlijke politieke Status te verkrijgen buiten Antilliaans verband;
- dat deze wens recentelijk weer tot uiting is gekomen, met name getuige de uitslag van de op 3

augustus 1973 gehouden openbare verkiezingen van de Staten van de Nederlandse Antillen;

- dat daarbij immers het overgrote deel van het Arubaanse volk zich heeft uitgesproken voor een Aparte Status voor Aruba;
- dat de verwezenlijking van de Aparte Status voor Aruba conditio sine qua non was voor de vorming van de Centrale Regering en haar beleid daarop gericht is;
- dat de Staten van de Nederlandse Antillen, zijnde het hoogste legislatieve orgaan, in zijn vergadering van 19 december 1973 het recht van de bevolkingen van elk der eilanden van de Nederlandse Antillen, derhalve ook die van de Arubaanse bevolking, om zelf haar staatkundige structuur te bepalen, wederom erkend heeft;
- dat de Staten van de Nederlandse Antillen staande dezelfde vergadering zich heeft uitgesproken voor een verregaande overdracht van bevoegdheden, welke nog in handen zijn van de Centrale Regering, aan de eilandgebieden een en ander vooruitlopende op de verwezenlijking van de wensen van de Arubaanse bevolking, alsmede die van de bevolkingen van de andere eilanden met betrekking tot hun staatkundige toekomst;
- dat de Minister van Staatkundige Structuur der Eilanden in het licht van het vorenstaande de eilandsbesturen heeft uitgenodigd voor deelname aan een van 26 tot en met 29 augustus 1974 te houden interinsulaire topoverleg op Aruba (vide de brief van de Minister van Staatkundige Structuur dd. 30 mei 1974);
- dat de Minister voornoemd daarbij de eilandsbesturen tevens verzocht heeft om de lijst van deelnemers van het topoverleg voor 7 juli 1974, en discussie-nota's omtrent de in voormelde brief genoemde onderwerpen voor 15 juli 1974 bij hem in te dienen;

- dat het eilandsbestuur van Aruba tot op heden geen gehoor heeft gegeven aan de uitnodiging van de Minister;
- dat het interinsulaire topoverleg van groot belang is voor Aruba, immers de Arubaanse delegatie naar dit topoverleg moet aldaar onder het Arubaanse volk vurig levende wens voor een Aparte Status vertolken;
- dat het algemeen belang van Aruba vordert dat terstond de delegatie naar het topoverleg samengesteld wordt, terwijl bovendien een instructie voor bedoelde delegatie moet worden vastgesteld;

BESLUIT:

I. De delegatie van de eilandsraad van Aruba naar het bovenomschreven interinsulaire topoverleg als volgt samen te stellen:
   a. de leden van de Arubaanse Raadscommissie Staatkundige Structuur, alsmede hun adviseurs en sekretaris;
   b. overige leden en adviseurs worden door de Voorzitter van de Eilandsraad in overleg met de verschillende fracties in de Eilandsraad benoemd.

II. De onder I bedoelde delegatie te verzoeken het mandaat van de Arubaanse bevolking van 3 augustus 1973 voor de realisering van een Aparte Status voor Aruba op het topoverleg te vertolken,

en gaat over tot de orde van de dag.

Aldus gedaan in de openbare vergadering van 1 augustus 1974, in de zitting van 2 augustus 1974.

Hoofdstuk II, Kort kommentaar omtrent de zelfstandigheid van de eilandgebieden.

Territoriale decentralisatie houdt in, dat er gebiedscorporaties zijn, wier regelende en besturende bevoegheid niet beperkt zijn tot één of meer uitdrukkelijke genoemde belangen maar door de grenzen van haar gebied.
Binnen de corporatie kunnen zij zich elk belang aantrekken, dat hoger gezag aan hun bemoeiing overlaat door er niet zelf in te voorzien (V.D. Pot - Donner 8e druk, blz.512).
Indien wij bovenstaande definiëring aanhouden kent de Nederlandse Antillen geen territoriale decentralisatie.
Artikel 1 lid 1 van de Eilandenregeling Nederlandse Antillen stelt dat de eilandgebieden zelfstandig zijn ten aanzien van de verzorging van eigen aangelegenheden, en lid 2 stelt dat alle onderwerpen niet genoemd in art. 2 en 2a behoren tot de zorg van een eilandgebied.
Dit betekent dat zowel de eilandgebieden als het land hun eigen kring hebben waarbinnen zij uitsluitend bevoegd zijn.
De eilandenregeling heeft trouwens meer het karakter van een grondwet, hetgeen eerder wijst in de richting van een federatie dan van een eenheidsstaat. Betekent het feit dat de eilandgebieden autonoom zijn voor wat betreft de eigen aangelegenheden, dat de zelfstandigheid van de eilandgebieden is verzekerd? Het antwoord luidt kort en krachtig: Geenzins.
Ten eerste kan de eilandenregeling worden gewijzigd bij landsverordening welke wordt aangenomen door twee derden van het wettelijk aantal statenleden.
In het verleden hebben verschillende wijzigingen van de eilandenregeling plaats gevonden, waarvan enkele met een centralistische tendens. Zo bijvoorbeeld de wijziging in 1968 die het kiesrecht voor wat betreft de eilandsraadsver-

kiezingen en alles wat betreft het wegverkeer tot landszaak maakte. Tegen het protest van Arubaanse zijde antwoordde de Regering het volgende: "Steeds weer wordt in het voorlopig verslag door een aantal leden de stelling geponeerd, dat de wetgeving betreffende het kiesstelsel, alsmede die betreffende het wegverkeer zonder enig deugdelijke reden aan de zorg van de eilandgebieden wordt onttrokken. Achten deze leden het dan wenselijk en juist dat in vier eilandgebieden onderwerpen als de kandidaatstelling, de stemming, het stemmen bij volmacht, de vaststelling van de uitslag der verkiezingen, het onderzoek der geloofsbrieven, op uitlopende wijze en geheel afwijkend van de bepalingen inzake het kiesrecht voor de staten worden geregeld?. Welk eilandelijk belang wordt hiermee gediend?. Ligt het niet meer voor de hand, dat in de eilandenregeling ten aanzien van de vereiste voor de uitoefening van het actief en passief kiesrecht voor de eilandsraad een uitdrukkelijke verwijzing naar de staatsregeling inhoudt, ook de hiervoren genoemde punten eenvormig worden geregeld? Wat de wetgeving inzake het wegverkeer betreft: Sedert 8 juni 1957 zijn de Nederlandse Antillen aangesloten bij het verdrag betreffende het wegverkeer. Gelet op het in dit verdrag uitgedrukte streven naar gelijkvormingheid van het internationaal wegverkeer komt het de regering voor, dat de versnippering van de nationale verkeerswetgeving in een viertal eilandsverordeningen in strijd is met de grondgedachte van het verdrag in Geneve", tot zover de memorie van antwoord van de Regering.

Uiteraard zijn de argumenten niet erg steekhoudend. De eilandsraadsverkiezingen zijn bij uitstek een eilandelijke aangelegenheid. Hierover te redetwisten geeft blijk van een onzuivere instelling aangaande de eilandelijke autonomie. En het feit dat ten aanzien van de vereisten voor de uitoefening van het actief en passief

kiesrecht voor de eilandsraad de eilandenregeling een uitdrukkelijke verwijzing naar de staatsregeling inhoudt, doet hieraan niets af. Als de eilandgebieden niet het recht hebben zelf te bepalen hoe hun organen worden samengesteld, is er dan geen sprake van bevoogding?!. Kan men dan nog in alle ernst spreken van eilandelijke zelfstandigheid?.

En het argument betreffende het verdrag van Geneve aangaande het wegverkeer is ook niet van wezenlijk belang.

Immers het verdrag dient ook door de eilandgebieden gerespecteerd te worden en in hun wetgeving zullen zij er rekening mee moeten houden.

En de zo graag geziene gelijkvormigheid zou ook door gezamenlijk overleg door de eilandgebieden bewerkstelligd kunnen worden.

Een ander punt van wezenlijk belang aangaande de eilandelijke zelfstandigheid is de handhaving van de openbare orde.

Wie is verantwoordelijk voor de handhaving van de openbare orde?. Gorsira zegt er in het boek "De Gezaghebber" het volgende over: "De moeilijkheid met betrekking tot de overdracht buiten beschouwing latende, staat het overigens vast dat deze aangelegenheid (handhaving van de openbare orde) niet onttrokken is aan de zorg van het eilandgebied, daar zij niet ex artikel 2 der eilandenregeling aan het land is voorbehouden. Wij kunnen de mening van Gorsira in deze delen en zijn het met hem eens dat deze vraag niet van wezenlijk belang is aangezien zij reeds door de feitelijke toestand is achterhaald; immers hebben de eilandgebieden hun regelende activiteit op het terrein der openbare orde ongestoord kunnen ontplooien. Belangrijk is de vraag of de gezaghebber die ingevolge

art 73 eilandenregeling plaatselijk hoofd van politie is, als zodanig als lands - of eilandsorgaan beschouwd moet worden.
Gorsira is van mening dat als de gezaghebber krachtens de eilandenregeling als plaatselijk hoofd van politie optreedt, hij dit doet in twee hoedanigheden, n.l. als orgaan van het zelfstandig eilandgebied en als werktuig van het centrale gezag in het collectief georganiseerde apparaat dat belast is met de politietaak.
Van Helsdingen in "De Eilandenregeling Nederlandse Antillen met toelichting" vermeldt dat op 12 juli 1961 het gerecht in eerste aanleg, zittingsplaats Curacao, in kort geding zich niet ontvankelijk verklaarde ten aanzien van een vordering, omdat deze niet tegen, de Gezaghebber van het Eilandgebied Curacao, Plaatselijk Hoofd van Politie"had behoren te zijn gericht maar tegen de door deze vertegenwoordigde Overheid (Ant. Juristenblad 1962, blz. 140 - 143). Van Helsdingen vermeldt verder dat met de Overheid ongetwijfeld de landsregering wordt bedoeld. De rechter beschouwt het plaatselijk hoofd van politie dus als landsorgaan. Ook de Regering alhoewel niet duidelijk is die mening toegedaan. De Minister van Justitie verklaarde in een nota n.a.v. het voorlopig verslag, tevens eindverslag op de landsverordening, houdende een regeling van de taak en organisatie van de politie, zittingsjaar 1961 - 1962 - 56 nr. 6, ondermeer het volgende: "Een verstoring van de openbare orde is niet een zaak van exclusief plaatselijk belang. Deze verstoring, ook al blijft zij tot het gebied van een eilandgebied beperkt, is altijd tevens een verstoring van de orde in de Nederlandse Antillen, waarvoor de Regering niet onverschillig kan blijven.
De aan de Gezaghebber toegekende positie van plaatselijk hoofd van politie had evengoed kunnen worden toe-

vertrouwd aan een andere vertegenwoordiger van het land". Hieruit blijkt duidelijk dat ook de Regering de gezaghebber als plaatselijk hoofd van politie beschouwt als landsorgaan.

De mening van Gorsira is dus niet houdbaar. Gorsira is zelf ook van mening dat het plaatselijk hoofd van politie de feitelijke leiding heeft over de politie en dat derhalve de ambtenaren die in zijn ressort politiedienst verrichten aan hem ondergeschikt zijn.

Indien het plaatselijk hoofd van politie de feitelijke leiding heeft over de politie ter plaatse, dan is hij dus hoofd van een landsdienst. Het is staatsrechtelijk bezien onlogisch om te beweren, dat een eilandsorgaan hoofd kan zijn van een landsdienst. Eilandsorganen kunnen bezien in het licht van de decentralisatiegedachte slechts leiding geven aan een eilandsdienst en niet aan landsdiensten.

Wij moeten dus concluderen dat de eilandgebieden wel een taak hebben op het gebied van de openbare orde, maar daartoe hebben zij geen uitvoeringsorgaan noch uitvoeringsapparaat ter beschikking.

Immers volgens art 5 lid 1 van de politieregeling is het plaatselijk hoofd van politie belast met de handhaving van de openbare orde en het plaatselijk hoofd van politie is landsorgaan.

De praktijk waarbij in verschillende eilandsverordeningen, voor de uitvoering of de handhaving waarvan de politie in min of meer belangrijke mate is ingeschakeld bevoegheden zijn verleend aan de gezaghebber als eilandelijk bestuursorgaan is dus staatsrechtelijk bezien onjuist. Dit klemt des te meer omdat delegatie van bestuursbevoegdheid aan niet - eilandelijke organen volgens het arrest H.R. 30 mei 1932 N.J. 1933, pagina 148, als niet geoorloofd wordt beschouwd.

Al deze eilandsverordeningen zijn dus in feite onverbindend.
Als Kranenburg in zijn Algemene Staatsleer stelt dat met de Eilandenregeling een stelsel is ingevoerd dat zowel van de federatieve als van de gedecentraliseerd - unitaristische structuur kenmerken vertoont, dan kunnen wij het daarmee eens zijn, echter met de opmerking dat er meer sprake is van de gedecentraliseerd - unitaristische structuur dan van de federatieve. De bepalingen van de eilandenregeling omtrent het hoger toezicht onderstrepen het laatste nog eens.
De gezaghebber kan de afkondiging van eilandsverordeningen of eilandsbesluiten houdende algemene maatregelen bij vermeende strijd met verdragen of andere overeenkomsten met vreemde mogenheden of internationale organisaties, met wetten, met algemene maatregelen van bestuur, met landsverordeningen, landsbesluiten houdende algemene maatregelen of met het algemeen belang van de en of het Koninkrijk, opschorten. Het is tenslotte de gouverneur die beslist of zodanige strijd al of niet aanwezig is. Tevens heeft de Gouverneur het schorsings - en vernietigingsrecht van reeds afgekondigde eilandsverordeningen en eilandsbesluiten, houden de algemene maatregelen.
Bij dit alles staat het bestuurscollege beroep open op de Koning. Hieruit blijkt duidelijk dat de wetgevingsactiviteit van de eilandgebieden van lagere orde is dan die van het land. Dit is jammer omdat hierdoor het karakter van grondwet van de eilandenregeling wordt aangetast. Het is immers zo dat landsverordeningen wel inbreuk kunnen maken op de eilandenregeling met name op het bekende artikel twee. Dit is in het verleden dan ook geschied. Om maar enkele voorbeelden te noemen: de landsverordening Hazardspelen 1948, de landsverordening Speel-

vergunningsrecht Hazardspelen 1957 en de Vergunningslandsverordening 1963 stellen regelen ten aanzien van onderwerpen welke ingevolge artikel 2 niet onder de competentie van het land vallen. De eilandgebieden moeten deze inbreuk op hun competentie dulden. Gorsira is op blz. 146 het volgende van mening: In zo'n geval kan en moet de gouverneur vaststelling weigeren wegens strijd met het Statuut. Immers hier wordt de eilandenregeling op een andere wijze gewijzigd dan artikel 88 van de Staatsregeling toelaat, terwijl in feite ook de "regeling van de eilandgebieden", welke krachtens de Staatsregeling tot stand is gekomen, een wijziging ondergaat. Hiervoor is de proce dure genoemd in artikel 44 lid 2 juncto lid 1 van het Statuut vereist. Ook art 70 der staatsregeling zou uitkomst kunnen bieden. Maar ook dit geval is het eilandgebied afhankelijk van een landsorgaan namelijk de Staten, omdat die een beroep op art 70 kunnen doen. Eveneens is de positie van de gezaghebber ondermijnend voor de eilandelijke zelfstandigheid. De taak van de gezaghebber heeft voornamelijk te maken met het eilandgebied alwaar hij benoemd is.
Hij vervult daar de rol van de "grote broer". Immers bekleedt hij de volgende functies; voorzitter van de eilandsraad, voorzitter van het bestuurscollege, plaatselijk hoofd van politie mede belast met het hoger toezicht, medewerker. Van de Gouverneur als Koninkrijksorgaan, staat de gouverneur bij overeenkomstig diens aanwijzingen, kondigt de eilandsverordeningen en de eilandsbesluiten houdende algemene maatregelen af, bij nalatigheid van het bestuurscollege tot het verlenen van medewerking of uitvoering aan wettelijke regelingen wordt door hem hierin voorzien. Voorwaar een respectabel aantal functies, welke de gezaghebber ongetwijfeld tot de sterke man (dictator?) bestempelen. De figuur van de

gezaghebber hoort in een parlementaire democratie als de onze niet thuis. In hoeverre is dit alles nadelig voor de zelfstandigheid van de eilandgebieden? Er kan pas van zelfstandigheid gesproken worden als de uiteindelijke zeggenschap berust bij het kiezerskorps. De organen van een eilandgebied moeten dus onder democratische controle staan voordat van zelfstandigheid in democratische zin gesproken kan worden. En alhoewel de gezaghebber als lid van het bestuurscollege verantwoording schuldig is aan de eilandsraad, kan hij door laatstgenoemde raad niet naar huis gestuurd worden. Van democratische controle is dus geen sprake.
Voeg daarbij nog dat de belastingwetgeving en heffing een land's aangelegenheid is en een ieder zal ervan overtuigd zijn dat de zelfstandigheid der eilanden een fictie is.

Korte samenvatting van de status-aparte gedachte.

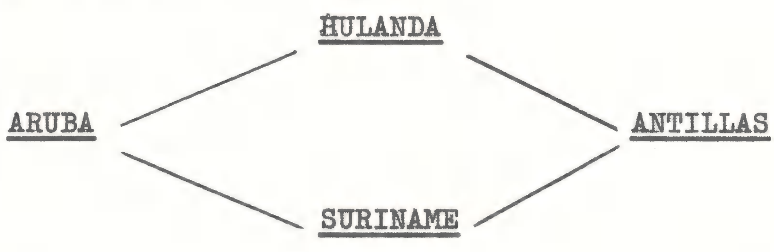
In de voorgaande hoofdstukken is tot uiting gekomen dat de Arubaanse strijd naar zelfstandigheid vanaf de jaren dertig tot heden intens levend is gebleven en dat met recht gesteld kan worden dat deze strijd waarachtig is.

In die zin is de status-aparte gedachte niet nieuw, het vertolkt de wens naar zelfstandigheid zoals die reeds lang in de boezem van de Arubaanse bevolking leeft.

Wat wel nieuw is, zijn de oplossingen. Zowel H. Eman als J. Irausquin hebben de wens naar zelfstandigheid krachtig doen horen. Zij hebben echter de uitwerking van die wens aan Nederland overgelaten, hetgeen geresulteerd heeft in de povere eilandenregeling, welke, zoals wij in voorgaande hoofdstukken hebben kunnen lezen, geen werkelijke zelfstandigheid heeft gebracht.

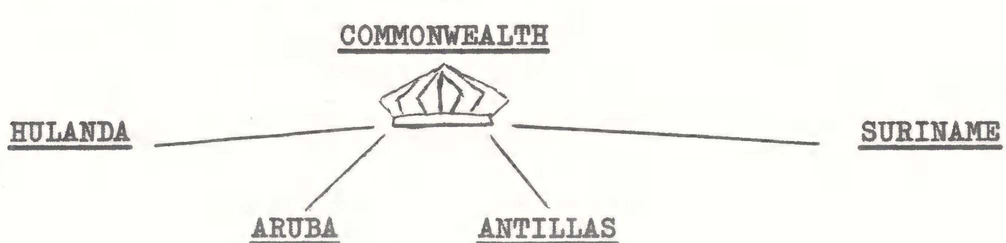
In totaal heeft de M.E.P. tussen januari 1972 en november 1974 drie voorstellen gepubliceerd omtrent de uitwerking van de status-aparte gedachte. De voorstellen moesten aangepast worden enerzijds omdat de politieke omstandigheden veranderden, hetgeen een hoopvol teken is van de nodige flexibiliteit, anderzijds omdat de M.E.P. als toonaangevend op het gebied van constitutionele vernieuwing, alsmaar blootgestaan heeft aan veelal geëmotioneerde politieke aanvallen van opponenten.

Voorstel I (omstreeks maart 1972)

Voorstel I ging ervan uit dat het statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden gewijzigd zou worden. In plaats van drie landen: Nederland, Suriname en de Nederlandse Antillen, zouden er nu vier partners zijn n.l. Nederland, Aruba, Antillen en Suriname. Aruba zou rechtstreeks staatsrechtelijke banden aangaan met Nederland, zoals die bestaan krachtens het Statuut tussen Nederland en de Nederlandse Antillen. Dit voorstel was voor Nederland niet acceptabel. Op Regeringsniveau heeft Nederland herhaaldelijk laten weten er geen prijs op te stellen staatsrechtelijke banden met Aruba aan te gaan. In de Nederlandse conceptie zouden de Nederlandse Antillen een onafhankelijke natie moeten worden.

Voorstel II (omstreeks september 1972)

Voorstel II ging niet meer uit van staatsrechtelijke maar van volkenrechtelijke banden, hetgeen, zo hadden Nederlandse leden aan de Koninkrijkscommissie destijds laten weten, door Nederland bezien, tegen de achtergrond van de V.N. Conventie van 1966, wellicht minder gewenst maar zeker niet als onaannemelijk kon worden beschouwd. De M.E.P. opteerde nu voor een gemenebest bestaande uit dezelfde vier partners. Aan het hoofd van het gemenebest zou de Nederlandse koningin staan. Aruba zou een souvereine staat zijn met een premier als hoofd van de ministerraad. De wetgevende macht zou in handen zijn van een parlement gekozen op democratische grondslag. Staatshoofd zou de Nederlandse koningin zijn. Om dit te bereiken zou Aruba op dezelfde voet als de overige 5 eilanden van de Nederlandse Antillen een verdrag met Nederland moeten aangaan. Binnen het gemenebest zou de samenwerking geïnstitutionaliseerd worden op de volgende gebieden: Monetair;
Economisch;
Sociaal;
Cultureel- Educatief.

Voorstel III: Institutionalisering van de samenwerking met de overige eilanden

	VERDRAG		
ARUBA	SAMENWERKINGS GEMEENSCHAP	I	Raad van Afgevaardigden
BONAIRE		II	Raad van Advies
CURACAO		III	Hof van Justitie
SABA		IV	Ontwikkelings Bureau
ST. EUSTATIUS		V	Secretariaat
ST. MAARTEN			

Voorstel III is een concretisering van voorstel II. Was voorstel II een globale schets, waarbij slechts werd aangegeven wat de M.E.P. voor ogen had, in voorstel III is men een stap verder gegaan en heeft men aangegeven hoe de samenwerking geïnstitutiona-

liseerd zou moeten worden tussen de zes eilanden die momenteel de Nederlandse Antillen vormen. Door de zes eilanden wordt er op basis van een verdrag een samenwerkingsgemeenschap gevormd:

De Samenwerkingsgemeenschap

De Samenwerkingsgemeenschap, verder afgekort S.W. wordt in het leven geroepen door een verdrag, ondertekent door daartoe speciaal aangewezen afgevaardigden van de zes eilanden.
Elk van de samenwerkende eilanden heeft zijn eigen constitutie.
De S.W. heeft een eigen rechtspersoonlijkheid en een eigen rechtsorde. De S.W. heeft de volgende organen:

Raad van Afgevaardigden
Elk van de samenwerkende eilanden stuurt een aantal afgevaardigden naar de Raad. Beslissingen kunnen in de Raad worden genomen op de volgende wijzen:
a. door gewone meerderheid
b. door meerderheid van stemmen met veto-recht voor Aruba en Curacao
c. gekwalificeerde meerderheid
d. volstrekte meerderheid.
De afgevaardigden die zitting hebben in de Raad zijn zelf ook lid van hun eilandsbestuur, zodat ze verplicht zijn voortdurend overleg met hun eilandsbestuur te plegen.
Hun politieke verantwoordelijkheid tegenover hun eilandsparlement blijft bestaan. De Raad heeft uitvoerende en wetgevende bevoegdheden. Wetgeving geschiedt in de vorm van richtlijnen. De eilandsparlementen verwerken echter deze richtlijnen in hun wetgeving zoals het best bij hun systeem past.

Raad van Advies
De Raad van Afgevaardigden bestaat uit door de Raad van Afgevaardigden dan wel door de eilanden benoemde onafhankelijke personen.
De Raad brengt advies uit omtrent alle richtlijnen en beschikkingen en verder alles wat in het belang van de S.W. wordt geacht.

Hof van Justitie
Het Hof van Justitie behandelt de rechtspraak in hoger beroep van de eilanden. Tevens is het Hof van Justitie belast met de interpretaties van het verdrag en bescherming van de rechten van de mens.

Ontwikkelingsbureau
Om de minder ontwikkelde eilanden tegemoet te komen in de bevordering van hun economische ontwikkeling, wordt er een ontwikkelingsbureau opgericht. Via dit bureau zal de financiële- en technische hulp aan de minder ontwikkelde eilanden lopen. Het bureau wordt deels door Aruba en Curacao en deels door Nederland gefinancieerd.
Met de leiding van dit bureau wordt een ontwikkelingsraad belast.

Secretariaat
Het Secretariaat verricht de uitvoerende administratieve werkzaamheden van de Raad van Afgevaardigden. Aan het hoofd staan een of twee secretarissen-generaal. Vanzelfsprekend moet het secretariaat over een behoorlijke staf beschikken.

De gemeenschappelijke taken welke door de Raad van Afgevaardigden behartigd zullen worden zijn:
1 Buitenlands beleid
2 Externe defensie
3 Economische samenwerking
4 Monetaire unie

Ad 1. Wenselijk is dat het buitenlands beleid zoveel mogelijk wordt gecoordineerd. De eilanden behouden het gezantschapsrecht en kunnen daar desgewenst gebruik van maken of het zenden van gezanten overlaten aan de S.W. Ook behouden de eilanden het recht om verdragen te sluiten, welke echter qua inhoud niet in strijd met het buitenlands beleid van de S.W. zullen mogen zijn.

Ad 2. Ter handhaving van de territoriale integriteit van de eilanden is het noodzakelijk dat de S.W. deze taak behartigt en gewenst dat de defensie behartigt wordt in samenwerking met een bevriende mogendheid of internationale organisatie.

Ad 3. Een economische gemeenschap veronderstelt een douane-unie, een gemeenschappelijke markt en een gemeenschappelijk economisch beleid, met onder zekere restricties vrij verkeer van goederen, personen, diensten en kapitaal. Tevens kunnen regels worden opgesteld voor de handhaving van een onvervalste mededinging. Ook zullen de belangrijkste onderdelen van het economisch beleid gemeenschappelijk vastgesteld moeten worden.

Ad 4. Een monetaire unie omvat naast het gemeenschappelijk vaststellen van het monetair beleid ook het invoeren van een gemeenschappelijke munt. Het is duidelijk dat het invoeren van een economische gemeenschap of monetaire unie geen problemen zal opleveren, omdat deze de facto reeds bestaat. Het enige dat veranderd is, is de juridische constructie.

Voorstel III is opgesteld uitgaande van vijf principes:
1. Het politieke systeem (systeem van afgevaardigden) van de S.W. is nauw verweven met het eilandelijke politieke systeem. Een van de grote bezwaren tegen het huidige politieke systeem van de Nederlandse Antillen, n.l. het feit dat de politieke machthebbers van het eilandgebied en het land van andere politieke origine kunnen zijn, met alle vervelende gevolgen van dien zoals boycotten, wordt zodoende vermeden.
2. De eilanden kunnen hun politieke systeem naar eigen goedvinden samenstellen en uitbouwen.
3. De eilanden hebben door het systeem van afvaardiging van een zekere mate van controle op het politieke gebeuren in de S.W. Ook hierdoor wordt een van de frustraties van het huidige politieke systeem, n.l. de discrepantie tussen land en eiland weggenomen. De eilanden hebben het altijd vervelend gevonden in "het land" een soort "grote broer" te zien. De afgevaardigden van de eilanden zijn verplicht intensief overleg te plegen met de eilandelijke organen, omdat de afgevaardigden zelf lid zijn van voornoemde organen en verantwoording verschuldigd blijven aan die organen.
4. Het systeem is open, in principe kunnen ook andere Caraïbische eilanden zich hierbij aansluiten.

5. Doordat de Raad van Afgevaardigden de besluiten gezamenlijk neemt is er binnen de gemeenschap geen behoefte aan een politieke leider. De moeilijkheden om zulk een leider te kezen, wordt zodoende vermeden. Voor Aruba is het kiezen van een politieke leider op basis van "one man, one vote" niet acceptabel, anderzijds doet Curacao niet ten onrechte een beroep op dit democratisch principe. De samenstelling van de Raad voornoemd houdt een compromis in tussen de twee opvattingen doordat het best mogelijk is dat Curacao meer afgevaardigden in de raad zal hebben dan Aruba. De Raad biedt echter geen plaats aan een "strong man", zoals in een federatie wel mogelijk is.

Samenwerking met Nederland

De samenwerking tussen de S.W. en Nederland kan gerealiseerd worden door het oprichten van een gemenebest. Hoe dit precies geconcretiseerd zal moeten worden kan voorshands nog niet gezegd worden, omdat Nederland zich hierover nog niet heeft uitgelaten. Wel is het duidelijk dat in de M.E.P. conceptie het Nederlandse staatshoofd, de koningin, een belangrijke rol zal spelen. Aan haar zijn de volgende functies toebedeeld:
a. staatshoofd van het gemenebest tussen de S.W. en Nederland;
b. staatshoofd van de S.W.;
c. staatshoofd van Aruba.

Nawoord: Het Witboek heeft een historisch overzicht willen geven van de Arubaanse strijd naar zelfstandigheid. Wie de literatuur over de Antilliaanse politieke geschiedenis leest, (van Helsdingen, Kasteel, de Gaay Fortman) komt al snel tot de conclussie dat deze literatuur Nederlands is. Het Witboek is door de Arubaanse bril bekeken en samengesteld. Bij de samenstelling is voornamelijk gebruik gemaakt van officiële stukken zoals: notulen van de Staten, notulen van de Eilandsraad, moties, officiële rapporten, enz. Het Witboek wil een bijdrage leveren tot de discussies omtrent de "Status-Aparte" en tevens door herinterpretatie van de geschiedenis veel in omloop geraakte sprookjes uit de wereld helpen. Het witboek biedt de mogelijkheid tot het trekken van vele conclusies. Wij laten dit echter gaarne aan de lezer over. Het departement wil echter zelf één conclusie trekken. Door de historische continuïteit van de status-aparte gedachte aan te tonen, kan met recht gezegd worden, dat deze gedachte deel uitmaakt van het rechtsbewustzijn van het Arubaanse volk.